

Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja Nro 50 (2023)

- ISSN 2343-2845
- Julkaisija:
Suomen Sukututkimusseura
- Toimituskunta:
OTT, FM Katja Tikka (vastaava toimittaja) & FM, YTM Iisa Aaltonen (toimitussihteeri)
- Sivuntaitto:
Heikki Katajisto / TEKOPAikka Suomi Oy
- <https://journal.fi/ssvk>

Uudenmaan ja Hämeen läänin rakuunarykmenttiin lokakuussa 1721 sijoitetut ruotsalaisrumpalit

- Suomeen komennettiin syksyllä 1721 neljästä sotavuosina perustetusta, ja rauhan tullen tarpeettomaksi käyneestä, ylimääräisestä ruotsalaisesta ratsuväki- ja rakuunarykmentistä lähes 2400 sotilasta. Sotilaat sijoitettiin lokakuun loppupuolella 1721 vajaalukuisten suomalaisrykmenttien täydennykseksi ennen niiden paluuta kotimaakuntiinsa. Tutkiessani hämäläisjoukko-osastoihin syksyllä 1721 lainattujen ruotsalaissotilaiden sopeutumista hämäläisissä maaseutuyhteisöissä jätin tutkimusjoukon ulkopuolelle jakopalkkaiset viranhaltijat, kuten upseerit, aliupseerit, välskärit, piiskurit ja soittajat, korpraaleja lukuun ottamatta.¹ Tässä artikkelissa otan tarkastelun kohteeksi puretuista ruotsalaisrykmenteistä Uudenmaan ja Hämeen läänin rakuunarykmenttiin siirretyt rumpalit.

Aikaisempaa kirjallisuutta sotilassoittajista, siis myös rumpaleista, löytyy niukasti. Siitä mainittakoon Kari Laitisen vuonna 1995 julkaistu *Genos*-artikkeli ”Piirteitä Suomen sotilasmusiikista 1700-luvulla” sekä hänen väitöskirjansa vuodelta 2020 *Piipareita, klarinetinpuhaltajia ja musikantteja — Sotilassoittajat Suomessa Ruotsin ajan lopulla*. Laitinen tosin keskittyy tutkimuksissaan pääasiassa 1700-luvun loppupuolella koottuihin rykmentinsoittokuntiin, mutta tarkastelee sotilasmusiikin tilaa aina 1600-luvulta lähtien. Yksittäisiä tiedonmurusia löytyy suomalaisjoukko-osastoja käsittelevistä monografioista ja artikkeleista.

Rykmenttien ja komppanioiden soittajat

Kustaa II Aadolfin 1600-luvun maakuntarykmenttien uudistuksessa vanhat massiiviset lippukunnat pilkottiin pienemmiksi rykmenteiksi. Ratsuväkikomppanioiden soittajien määräksi vakiintui, joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta, yksi trumpettisti — *trumpetare*. Lisäksi ratsuväkirykmenttien esikuntaan kuului yksi patarumpali — *pukslagare*,

1 Vuorimies 2015.

pukare.² Vastaavasti maakunnallisten jalkaväkirykmenttien komppanioiden soittajia olivat yksi piipari — *pipare* — ja kaksi rumpalia — *trumslagare*.³

Vakinaiseen sotilaanpitoon 1680- ja 1690-luvuilla siirryttäessä tämä käytäntö säilyi; ruotujakoisiin ratsuväkikomppanioidiin perustettiin komppaniakohtaiset trumpetistin virat siten, että Henkikomppaniassa oli kaksi trumpetistia ja muissa komppanioissa yksi. Tämän lisäksi ratsuväkirykmentissä oli yksi esikunnan alainen rykmentinpatarumpali — *regementspukslagare, regementspukare*.⁴ Tosin poikkeuksiakin oli. Esimerkiksi ruotsalaisen Henkiratsuväkirykmentin jokaisessa komppaniassa oli kaksi trumpetistia.⁵ Jalkaväkirykmentteihin perustettiin vastaavasti yhden piiparin ja kahden rumpalin virat.⁶

Rykmenttien soittajista käytettiin yhteisnimitystä *spel* eli soittajat, kun taas sittemmin perustettujen rykmentinsoittokuntien soittajia kutsuttiin musikanteiksi — *musikant*.⁷ 1600-luvun lopulla rykmentteihin perustettiin vielä neljä esikunnan alaista skalmeijansoittajan — *skalmeljablåsare* — eli oboistin — *hautboist* — virkaa.⁸ Soittajien tehtävänä oli antaa marssin aikana tahti sekä välittää käskyt ja viestit joukoille erilaisin merkkitsoitoin ja signaalein.⁹ Rummunlyöjien tehtävä oli myös rummuttaa herätys (*revaille*), iltahartaus (*korum, chorum*) ja iltasoitto (*tapto*).¹⁰

Åke Holmquistin mukaan sotilasmusiikki koki suuren Pohjan sodan seurauksena ensimmäisen suuren kriisinsä.¹¹ Silloin Ruotsin armeijassa tehtiin supistuksia, jotka vaikuttivat erityisesti sotilasmusiikin kehitykseen. Supistusten ensisijainen tarkoitus oli palata rauhanajan vahvuuteen ja karsia kustannuksia. Esikuntien skalmeijansoittajien eli oboistien virat jätettiin täyttämättä vuonna 1719, ja saman kohtalon kokivat jalkaväkirykmenttien komppaniakohtaiset piiparien virat 24.1.1722.¹² Näin rykmenttien soitto jäi maakunnallisissa ratsuväkirykmenteissä, joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta, trumpetistien ja patarumpalien sekä jalkaväki- ja rakuunarykmenteissä rummunlyöjien va-

2 Esim. Laitinen 2020: 42.

3 Esim. Lindh 1928: 237; Laitinen 2020: 40.

4 SE/KrA KrK, Militiekontoret G IV b, Avlöningshandlingar vol. 48 (1695): 65–68v (Turun ja Porin läänin ratsuväkirykmentti), 101–105 (Uudenmaan ja Hämeen läänin ratsuväkirykmentti) ja 130–133 (Karjalan ratsuväkirykmentti).

5 SE/KrA KrK, Militiekontoret G IV b, Avlöningshandlingar vol. 48 (1695): 19–23v.

6 Lindh 1928: 237; Viljanti 1940: 143; af Geijerstam 1989: 410; Laitinen 1995: 98; Laitinen 2020: 40.

7 Laitinen 2020: 40.

8 Laitinen 2020: 27, 43.

9 Lindh 1928: 237; Viljanti 1940: 143; Laitinen 1995: 98; Laitinen 2020: 40.

10 af Geijerstam 1989: 409.

11 Holmquist 1976: 803.

12 KM:n kirje redusoinnista 22.5.1719, KA Militaria 412a, HJR:n pääkatselmusrulla 1728: 97, 167 tai esim. 524. Ks. myös Lindh 1928: 237–238; Holmquist 1976: 803; Laitinen 2020: 47–48, 176.

raan.¹³ Vasta 1700-luvun jälkipuoliskolla tilanne parani, kun rykmentteihin ryhdyttiin perustamaan rykmentinsoittokuntia.¹⁴

Ratsuväkirykmentistä rakuunarykmentiksi

Toinen suuren Pohjan sodan jälkeinen merkittävä muutos, joka koski erityisesti Uudenmaan ja Hämeen läänin ratsuväkirykmenttiä, oli rykmentin muuttaminen rakuunakannalle. Muutoksen seurauksena rykmenttien komppaniakohtaiset trumpetistien virat sekä esikunnan patarummunlyöjän virka lakkautettiin ja korvattiin kuhunkin komppaniaan perustetuilla kahdella rumpalin viralla.

Tarpeettomiksi käyneet trumpetistit saivat eron Estunassa syksyllä 1721 ja Rådmansössä 15.–16. lokakuuta 1721 pidetyissä katselmuksissa. Heitä olivat Henkikomppanian trumpetistit Johan Zindt ja Jacob Gerotski, Everstiluutnantin komppanian Casper Wittzell, Majurin komppanian Anders Öhrn, Porvoon komppanian Abraham Ekberg, Ylä-Hollolan komppanian Jacob Willbrandt ja Ala-Hollolan komppanian Anders Skånberg. Raaseporin komppanian trumpetisti Johan Berg siirtyi sitä vastoin aliupseeriksi ja Sääksmäen komppania trumpetisti Mattias Skrubb korpraaliksi.¹⁵ Patarummunlyöjän virka oli puolestaan ollut täyttämättä jo vuodesta 1713 lähtien.¹⁶

Rakuunakannalle muutetun rykmentin kahdeksaan komppaniaan oli siis värvättävä jostain 16 rumpalia. Vapailta markkinoilta heitä ei ollut saatavissa, joten heidät komennettiin muun ruotsalaisvahvistuksen tavoin rauhan tullen lakkautettavista ruotsalaisista ja saksalaisista rakuunarykmenteistä. Yhdeksän tarvittavista rumpaleista löytyi lokakuussa 1721 Ruotsissa puretusta Uplannin säätyläisrakuunarykmentistä ja kaksi rumpalia saksalaisesta von Düringin rakuunarykmentistä. Heitä olivat Henkikomppanian Diedrich Arnest ja Anders Frisk, Everstiluutnantin komppanian Nils Jacob Colles ja Erik Brockman, Majurin komppanian Gustaf Gierman, Ylä-Hollolan komppanian Jonas Wass ja Johan Christopher Francke, Ala-Hollolan komppanian Johan Düberg ja Raaseporin komppanian Erik Nordberg, Porvoon komppanian Petter Frisk sekä Sääksmäen komppanian Sören Spore ja Casper Ståhl. Loput seitsemän rumpalin virkaa jäivät vielä siinä vaiheessa täyttämättä.

Kelvollisista rumpalitarjokkaista näyttää olleen pula, sillä vasta helmikuussa 1723 vapaina olevia virkoja päästiin täyttämään. Silloinkin jouduttiin turvautumaan osittain rykmentin vahvistukseksi lainattuihin ruotsalaisrakuunoihin, joita olivat Ala-Hollolan

13 af Geijerstam 1989: 410; Laitinen 1995: 99.

14 Tästä laajemmin Laitinen 2020.

15 SE/KrA GMR vol. 1089, Nylands och Tavastehus läns kavalleriregemente 1720–1721/1721: *passim*.

16 SE/KrA KrK Militiekontoret G IV b, Avlöningshandlingar vol. 64 (1713) nr 6: *sp*. Tosin viranhaltijana tai paremminkin palkannauttijana mainitaan mm. vuosina 1720 ja 1721 trumpetisti Henrik Laxström.

Henkikaartin rumpu vuodelta 1699. Kuva teoksesta *Karoliner* (Åberg & Göransson 1989: 38). Reproduktio ja kuvankäsittely: Heikki Vuorimies.

komppanian 2. rumpaliksi siirretty rusthollin numero 47 lainarakuuna Anders Siöwall, Sääksmäen komppanian 2. rumpaliksi vuonna 1726 siirretty alkuaan Ala-Hollolan komppanian lainarakuuna Jonas Lillia sekä toinen alkuaan Ala-Hollolan komppanian rakuunaksi sijoitettu ja vuonna 1726 eron saanut lainarakuuna Nils Wimmerberg, joka palkkautui seuraavana vuonna Sääksmäen komppanian 2. rumpaliksi edellä mainitun Jonas Lillian tilalle.¹⁷ Loput kolme avointa virkaa täytettiin vuosien 1723 ja 1725 aikana muilla miehillä.¹⁸

17 KA Militaria 392, Uudenmaan ja Hämeen läänin rakuunarykmentin vuoden 1728 pääkatselmusrulla: *passim*.

18 Myöhemmin palkkautuneita rummunlyöjiä olivat Majurin komppanian Johan Böna (7.4.1725), Raaseporin komppanian Jacob Welter (7.3.1723) ja Porvoon komppanian Jacob Tysch (7.4.1725), joista kukaan ei kuulu tutkimusjoukkoon. KA Militaria 392, Uudenmaan ja Hämeen läänin rakuunarykmentin vuoden 1728 pääkatselmusrulla: *passim*.

Uplannin säätyläisrakuunarykmentin vuoden 1721 pääkatselmusrullan mukaan myös rakuunarykmentin Majurin komppanian 2. rumpali Johan Röding ja kapteeni Frans Carl von Didronin eli 8. komppanian 2. rumpali Lars Holm siirrettiin Uudenmaan rakuunoihin. Kummastakaan ei löytynyt havaintoja UHRR:n palkkaluetteloista tai rullista, joten he jäivät tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

Uudenmaan ja Hämeen läänin rakuunarykmentti

Tässä tarkasteltavan Uudenmaan ja Hämeen läänin rakuunarykmentin historian voidaan ajatella alkaneen vakinaiseen sotilaanpitoon siirryttäessä, kun niin sanotun väenottokauden vastaava rykmentti sai kiinteän organisaatorakenteen 1680-luvulla. Rykmentin vahvuudeksi tuli esikunta ja kahdeksan komppaniaa, joissa jokaisessa oli 125 ratsumiestä.

Komppaniat nimettiin esikuntakomppanioita lukuun ottamatta kihlakuntien mukaan:

Henkikomppania — *Livkompani*

Everstiluutnantin komppania — *Överstelöjtnants kompani*

Majurin komppania — *Majorens kompani*

Raaseporin kihlakunnan komppania — *Raseborg härads kompani*

Porvoon kihlakunnan komppania — *Borgå härads kompani*

Ala-Hollolan kihlakunnan komppania — *Nedre-Hollola härads kompani*

Ylä-Hollolan kihlakunnan komppania — *Övre-Hollola härads kompani*

Sääksmäen kihlakunnan komppania — *Sääksmäki härads kompani*

Käytännössä kihlakunta/*härad* -epiteetti jätettiin usein pois.

Rakuuna on kevytversio ratsumiehestä. Rakuuna siirtyy paikasta toiseen hevosella, mutta taistelee jalan ja on siis taistelutilanteissa verrattavissa jalkaväkeen. Valu ja valokuva: Heikki Vuorimies.

Suuren Pohjan sodan jälkeen ratsuväkirykmentti muutettiin rakuunakannalle ja sen päällystörakenteessa tapahtui merkittäviä muutoksia. Vuonna 1791 rakuunarykmentti hajautettiin kahdeksi jääkäripataljoonaksi, jotka alistettiin läänin vastaaville jalkaväkirykmenteille niiden kolmansiksi pataljooniksi. Uudenmaan jalkaväkirykmentille alistetussa jääkäripataljoonassa tapahtui tämänkin jälkeen organisaatiomuutoksia, mutta pohjoinen Hämeen jalkaväkirykmentin jääkäripataljoona säilyi muuttumattomana aina sodan 1808–1809 loppuun saakka.

Uudenmaan ja Hämeen läänin rakuunarykmentti osallistui tutkimusaikakaudella sotaan 1741–1743, Skoonen retkeen 1743–1744 sekä Pommerin sotaan 1761–1762.

Uudenmaan ja Hämeen ratsuväkirykmentin komppanialipun vaakunapuoli vuodelta 1686.* Nykyinen Varsinais-Suomen vaakuna oli alkuaan Juhana herttuan vaakunan nelikenttäisen vaakunakilven Etelä-Suomen vaakunaosa. Etelä-Suomi käsitti Juhana-herttuan aikana Ahvenanmaan, Varsinais-Suomen eteläosan ja läntisen Uudenmaan.** Vaakunasymboli sopikin aikanaan Uudenmaan ja Hämeen ratsuväkirykmentin lip-puihin, sillä käsittihän rykmentin rekrytointialue muun muassa läntisen Uudenmaan. Myöhemmät rakuunarykmentin komppanialiput noudattivat samaa kaavaa.***

Lähteet:

* SE/KrA Fanritningar I, Modellritningar, Nylands och Tavastehus läns kavalleri, Livstandar 1768

** Hedberg 1983: 98–99.

*** Esim. Kajanti 1983: 121.

Lakkautetut rykmentit

Uplannin säätyläisrakuunarykmentti

Uplannin säätyläisrakuunarykmentti perustettiin jo vuonna 1700, mutta Perevolotjnassa 1709 kärsityn tappion jälkeen sen taru näytti päättyneen. Vuonna 1712 rykmentti koottiin kuitenkin uudestaan, ja sen komentajaksi määrättiin kreivi Hans von Fersen. Uudelleenkoonnin jälkeen rykmenttiä käytettiin pääasiassa Norjan vastaisen rajan vartiointiin Värmlannissa ja pääkaupunkiseudun itäpuolisen rannikko-osuuden puolustukseen Uplannissa. Norjan sotaretkeen siitä osallistui kaksisataamiehinen osasto muun osan rykmenttiä ollessa sijoitettuna Edan skanssiin. Rykmenttiä kutsuttiin aluksi tilapäisille ja värvätyille rykmenteille tyypilliseen tapaan komentajiensa mukaan Erik Stenbockin (1700–1701) ja Anders Wennerstedtin (1702–1709) säätyläisrakuunarykmentiksi. Vuodesta 1716 lähtien sen nimeksi vakiintui Uplannin säätyläisrakuunarykmentti — *Upplands ståndsdragonregemente*. Rykmentin ylläpito oli sälytetty Keski-Ruotsin aatelin, papiston, säätyläistön sekä vuoritoimen kontolle. Syksyllä 1719 rykmenttiä täydennettiin samaan aikaan lakkautetun Uplannin kolmikasratsuväkirykmentin — *Upplands tremänningsregemente till häst* — kelmollisella miehistöllä. Suomalaisrullissa Uplannin säätyläisrakuunarykmenttiä kutsutaan useimmiten rykmentin viimeisen komentajan mukaan kreivi Fersenin rakuunarykmentiksi ja rakuunoita kreivi Fersenin rakuunoiksi. Rykmentin loppukatselmus pidettiin Rådmanssä 11.–12. lokakuuta 1721.*

Saksalainen von Düringin värvätty rakuunarykmentti

Toinen purettu rykmentti, jonka rummunlyöjiä siirrettiin Uudenmaan ja Hämeen rakuunarykmenttiin oli Johan Kristoffer von Düringin komennossa ollut saksalainen värvätty rakuunarykmentti — *Tyska dragonregemente*. Rykmentti koottiin alkuaan yhdeksästä Saksassa lakkautetusta rykmentistä ja siirrettiin vuonna 1716 Ruotsiin. Sen komentajaksi määrättiin seuraavana vuonna edellä mainittu von Düring. Rykmentti osallistui Norjan sotaretkeen 1718. Rykmentin loppukatselmus pidettiin kuuden komppanian osalta Rådmanssä 20. lokakuuta 1721 ja kahdeksan komppanian osalta Örebrossa 18. ja 24. marraskuuta 1721.**

Uplannin viisikärsratsuväkirykmentti

Uplannin viisikärsratsuväkirykmentti koottiin vuonna 1703. Se koostui Henkiratsuväkirykmentin — *Livregementet till häst* — viisikkäistä, Itägöötanmaan ratsuväkirykmentin — *Östgöta kavalleriregemente* — viisikkäistä ja jo vuonna 1700 kootuista Smoolan-

nin ratsuväkirykmentin — *Smålands kavalleriregemente* — kolmikkaista. Sekalaisesta kokoonpanosta johtuen sitä kutsuttiin alkuvaiheessa Uplannin kolmikas- ja viisikäsratsuväkirykmentiksi — *Upplands tre- och femmänningsregemente till häst*. Vuonna 1714 se muutettiin värvetyksi rykmentiksi ja vuodesta 1716 lähtien sen nimeksi vakiintui Uplannin viisikäsratsuväkirykmentti — *Upplands femmänningsregemente till häst*. Rykmentti osallistui Skoonen sotaretkeen vuonna 1710 ja oli mukana 28.2.1710 käydyssä Helsingborgin taistelussa. Sen jälkeen se oli sijoitettuna suurimman osan ajastaan Skoonen puolustukseen. Rykmentin komentajana toimi vuodesta 1710 kenraalimajuri Wilhelm Bennet. Rykmenttiä kutsuttiin aikalaistavan mukaisesti myös Bennetin rykmentiksi ja sen ratsumiehiä Bennetin ratsumiehiksi. Rykmentin loppukatselmus pidettiin Rådmanssä 17. lokakuuta 1721.***

Smoolannin kolmikasratsuväkirykmentti

Ander Siöwall, Jonas Lillia ja Nils Wimmerberg olivat peräisen viisikäsratsuväkirykmentin seitsemänestä komppaniasta ja taustaltaan Smoolannin kolmikasratsumiehiä. Smoolannin kolmikasratsuväkirykmentin — *Smålands kavalleriregemente* — kolmikkaat koottiin vuonna 1700, ja ne muodostivat yhdessä Etelä-Skoonen ja Pohjois-Skoonen ratsuväkirykmenttien — *Södra Skånska kavalleriregemente*, *Norra Skånska kavalleriregemente* — kolmikkaiden kanssa Skoonen kolmikasratsuväkirykmentin — *Skånska tremänningsregemente till häst*. Rykmentin komentajana toimi eversti Göran Gyllenstierna. Vuonna 1703 Smoolannin kolmikasratsumiehet siirrettiin samana vuonna Skoonessa koottujen ja kolmikasratsuväkirykmenttiin sijoitettujen Skoonen viisikäsratsumiesten tieltä osaksi Uplannin viisikäsratsuväkirykmenttiä.****

Viitteet:

* Vuorimies 2015: 350–351.

** Nordensvan 1920: 78; SE/KrA GMR vol. 1610, Tyska dragonregementet 1721: *passim*.

*** Vuorimies 2015: 350.

**** Vuorimies 2015: 350.

Virkajärjestelyt ja uusi palkkausjärjestelmä

Rykmentin muutos rakuunakannalle merkitsi muutoksia myös rykmentin virkarakenteessa, ja se taas edellytti rykmentin palkkausjärjestelmän kokonaisuudistusta erityisesti uuden aliupseerikunnan ja soittajien osalta. Organisaatiomuutoksen seurauksena ratsu-

mestarin virat muutettiin kapteenin viroiksi, luutnantin virat säilyivät ennallaan, kornetin virat muutettiin vänrikin viroiksi ja majoitusmestarin — *kvartermestare* — virat vääpelin — *fältväbel* — viroiksi. Lisäksi kuhunkin komppaniaan perustettiin uudet kersantin — *sergeant*, lippumiehen — *förare*, majoittajan — *furir* ja varusmestarin — *rustmestare* — virat. Viimeksi mainittuja virkoja ei perinteisesti ollut ratsuväkirykmenteissä.

Nopeasti tehdyllä tilapäisellä menosäännöllä kullekin uudelle viranhaltijalle taattiin kiinteä rahapalkka, kunnes varsinainen palkkausjärjestelmä hevos- ja palkkataloineen saatiin kuntoon. Rumpaleille taattiin lopullista palkkausjärjestelmää odotellessa 45 hopeataalarin vuosipalkka.¹⁹ Uuden palkkausjärjestelmän sovittaminen hevos- ja palkkataloineen kesti kuitenkin aikansa, ja uusi menosääntö toteutui vasta 27.4.1727. Rummunlyöjän palkka nousi nyt 55 hopeataalariin vuodessa, joka koottiin siten, että 30 hopeataalaria koostui hevostalojen — *hästehemman* — veroista ja kymmenyksistä ja 25 hopeataalaria palkkatalojen — *fördelshemman* — veroista ja kymmenyksistä.²⁰ Mahdollinen virkatalo oli yksi hevostaloista. KM vahvisti lopullisen jakopalkkojen muodostumisen hevos- ja palkkatalojen veroista vasta seuraavana vuonna 15.11.1728.²¹

Virkatalokysymys

Tutkimuksen edetessä ilmeni, että osa rumpaleista asui lyhyitä aikoja eri pitäjissä. Ala-Hollolan komppanian 1. rumpalin Johan Dübergin mainitaan asuneen vuonna 1723 Hauholla, vuosina 1728–1730 Lampolan puustellissa Lammin Ylennäisissä, vuosina 1731–1732 Kataloisten Perheessä Lammilla, vuosina 1733–1738 Pälkäneellä aluksi Onkaalan Antilassa sittemmin kengitysepän virkatalossa Äimälän Nikkilässä, siis peräti kolmessa eri pitäjässä ja vähintään viidessä eri kylässä/talossa. Samaa liikkuvuutta oli havaittavissa myös Ala-Hollolan komppanian 2. rumpalin Anders Siöwallin ja Eversti-luutnantin komppanian 1. rumpalin Nils Jakob Collesin osalta.

Vakinaiseen sotilaanpitoon siirryttäessä kaikille maakuntarykmenttien soittajille oli alun perin tarkoitus osoittaa virkatalot osana heidän palkkaustaan. Tämä ei kuitenkaan toteutunut kaikkien rykmenttien osalta; muun muassa suomalaismaakuntien jalkaväkirykmenttien rumpaleiden ja piiparien virkataloista piti luopua, koska virkataloiksi suunnitellut talot jouduttiin talojen vähäisyyden takia ruoduttamaan tavallisiksi ruotutaloiksi.²² Virkatalojen puute korvattiin soittajille niin sanotulla vuokra- eli kortteerirahana.²³ Näin toimittiin myös osassa ruotsalaismaakuntien jalkaväkirykmenttejä, esimer-

19 KA Militaria 392, UHRR:n vuoden 1728 pääkatselmuksen loppulausunto: *sp.*

20 KA Militaria 409, Nylands och Tavastehus drag. regement. Indeln. verk för år 1727: 5–6, 13–14, etc. Ks. myös KA 8251:1064v–1072 (Läänintili- ja tositekirja).

21 KA Militaria 409, Nylands och Tavastehus drag. regement. Indeln. verk för år 1727.

22 Viljanti 1935: 253 (TJR); Viljanti 1940: 146 (HJR).

23 Viljanti 1935: 253 (TJR); Viljanti 1940: 146 (HJR).

kiksi Västmanlandin jalkaväkirykmentissä.²⁴

Tilanne oli toinen ratsuväkirykmenteissä, joissa komppanioiden trumpeteille ja esikunnan patarumpalille osoitettiin virkatalot.²⁵ Uudenmaan ja Hämeen ratsuväkirykmentin trumpetistien virkataloja olivat Henkikomppanian 1. trumpetistin virkatalo Innanbäckin Grinders Inkoossa, 2. trumpetistin virkatalo Joddbölen Högbacka Inkoossa, Everstiluutantin komppanian trumpetistin virkatalo Rahkoilan Suutarla Hattulassa, Majurin komppanian Hyökkälän Saksa Tuusulassa, Ylä-Hollolan komppanian Noitalan Soikelo Hollolassa, Ala-Hollolan komppanian Syrjäntaan Soila Lammilla, Porvoon komppanian Porlammin Hannunheikkilä Lapinjärvellä, Raaseporin komppanian Heijalan Sarkki Nummella ja Sääksmäen komppanian Menosen Sipilä Urjalassa. Esikunnan alaisen patarumpalin virkatalo oli puolestaan Henrik Rutin eli Klemet Olssonin talo Pohjan Österbyssä.²⁶

Miten virkatalo-oikeus käytännössä toteutui rakuunakannalle muutetussa rykmentissä?²⁷

Kun kapteenit, luutnantit, vänriket ja vääpelit saivat virkataloikseen edeltäjiensä virkatalot, oli ne osoitettava uusille viranhaltijoille muulla tavoin. Esimerkiksi Raaseporin komppanian trumpetistin virkatalo osoitettiin komppanian kersantille ja piiskurin virkatalo vastaavasti majoittajalle. Lippumies ja varusmestari jäivät sitä vastoin ilman virkataloa. Niitä ei siis riittänyt kaikille. Lippumiehen ja varusmestarin osalta siitä ei ollut suurta haittaa, sillä kyseiset virat lakkautettiin KM:n päätöksellä jo 27.4.1727.²⁸ Samaan tapaan, pieniä poikkeuksia lukuun ottamatta, toimittiin koko rykmentin osalta. UHRR:n Henkikomppanian 1. rumpalin virka- ja hevostalo oli jatkossa entinen 2. trumpetistin virka- ja hevostalo Joddbölen Högbacka Inkoossa²⁹ ja Everstiluutnantin komppanian virka- ja hevostalotalo entinen pistooliseppäkisällin virkatalo Tarinmaan Seppälä Janakkalassa.³⁰

24 Grill 1856: 21.

25 Ks. esim. Roos 1933: 164–169 ja 291–297. Tilanne oli vastaava korpraalien osalta: Ratsuväkirykmenttien korpraalien palkkaukseen kuului virkatalo, jalkaväkirykmenttien korpraalit asuivat missä milloinkin tai tyytyivät ruotuisäntien tarjoamaan sotilastorppaan.

26 Roos 1933: 291–297 (Huom. Roosin mainitsemat virkatalojen sijaintipitäjät ovat hallintopitäjiä); Wirilander 1953: 175–198 *passim*. Patarumpalin talon osalta KA Militaria 392: UHRR:n vuoden 1728 pääkatselmusrulla: 62.

27 Vrt. Vuorimies 2021: 97.

28 Roos 1933: 295; Roos 1927: 222–227; Wirilander 1953: 189–192 (nrot 433–440).

29 Roos 1927: 222; KA 8192:470 (Maakirja 1730); KA 8250:270–271 (Maakirja 1742, *nu Ista Trumslagarens hästehemman och boställe af Lif Compagnie*).

30 Roos 1927: 223; KA 8192:585 (Maakirja 1730); KA 8250:528 (Maakirja 1742, *Ista Trumslagarens hästehemman och Bostelle af Öfwerstl: Compagnie*).

Muut rumpalit jäivät ilman virkataloja³¹, ja heidän asuttamisessaan oli turvauduttava erikoisjärjestelyihin. Jo 1600-luvun lopulla oli ollut tapana, että virkataloa vailla olevilla soittajilla oli mahdollisuus asua heille myönnettyissä palkkataloissa.³² Näin toimittiin nytkin. Ylä-Hollolan komppanian ruotsalaisrumpali Jonas Wass oli saapunut kynttilänmessun aikoihin eli helmikuun alkupäivinä 1722 Tennilään ja pyrkinyt majoittumaan siellä sijainneeseen Ylä-Hollolan komppanian trumpetistin palkkataloon Simolaan.³³ Wass ei kuitenkaan päässyt asumisestaan sopimukseen talon isännän kanssa ja joutui hakeutumaan pappilaan (ilmeisesti kirkkoherra Tuomas Lindin taloon). Siellä hänet pistettiin kirkkoherran ollessa rouvansa kanssa saarnamatkalla erään vaimon luvalla nukkumaan samaan tupaan talon piikojen kanssa. Tällä olikin sittemmin omat seurauksensa.³⁴

Ala-Hollolan komppanian ruotsalaisrumpali Johan Dübergille osoitettiin väliaikaiseksi puustelliksi Ala-Hollolan komppanian piiskurin virkatalo Lampola Lammin Ylennäisistä, jossa hän asui ainakin vuodet 1728–1730. Tosin hän riitaantui talon lampuodin Kalle Antinpojan ja tämän pojan Antin kanssa talon rakennusten ja ajopelien kunnosta sekä talonveron jaosta siinä määrin, että asioita selviteltiin myös tapellen.³⁵ Hevos- ja palkkatalojen uudelleenjärjestelyjen seurauksena Lampola osoitettiin Ala-Hollolan komppanian majoittajan virkataloksi³⁶ ja Düberg joutui siirtymään Kataloisten Perheeseen.³⁷

Muu palkkaus

Menosääntö määrittäi niin aliupseeriston kuin soittajien palkkojen suuruudet. Sen suhteen ei ollut epäselvyyttä. Palkkojen muodostuminen eri talojen veroista ja kymmenyksistä sen sijaan oli rykmentin virkarakenteen muuttumisen johdosta vielä kesään 1728

31 Roosin (1927) mukaan Henkikomppanian 2. rummunlyöjän virkatalona olisi ollut jompikumpi Bredvikin talo Bromarvissa ja että se olisi vedetty pois jo ennen vuotta 1730. Tässä Roosilla on jokin virhetulkinta, sillä maakirjojen mukaan Bredvikin molemmat talot olivat alkuaan UHRR:n Henkikomppanian 1. trumpetistin palkkataloja — *fördelshemman* — ei siis virkataloja. KA 8153:296 (Maakirja 1722), KA 8159:433 (Maakirja 1724) ja KA 8167:14 (Maakirja 1725). Vuonna 1730 ne oli jo osoitettu Henkikomppanian majoittajan ja 2. rumpalin hevostaloiksi. Esim. KA 8192:391 (Maakirja 1730); KA 8250:191 (Maakirja 1742).

32 Viljanti 1935: 253.

33 KA 8153:419 (Maakirja 1722).

34 KA Hollolan ja Tennilän kesäkäräjät 13.–14.6.1723: 164–167.

35 KA Lammin syyskäräjät 8.–10.10.1728: 381v, 381v–382; syyskäräjät 30.9.–2.10.1729: 306v–307.

36 Esim. KA 8192:527 (Maakirja 1730); Roos 1927: 294; Wirilander 1953: 185 (nro 423). Huom. Wirilander antaa ymmärtää, että Ylennäisten Lampola olisi ollut Ala-Hollolan komppanian majoittajan virkatalo myös ennen vuotta 1728. Ks. myös KA 8167:410 (Maakirja 1725).

37 Kataloisten Perhe Lammilla oli UHRR:n Sääksmäen komppanian kapteenin palkkatalo. KA 8250:480 (Maakirja 1742).

mennessä päättämättä. Yksityiskohtaista erittelyä ei siis voitu kirjata upseeriston tavoin myöskään kesällä 1728 laadittuihin komppaniakohtaisiin pääkatselmusrulliin — *deß Indehning effter nyja ell:r 1727: åhrs staat är ännu icke stadfäst worden hwarföre den här eij kunnat intagas*.³⁸

Viranhaltijoille oli kuitenkin maksettava palkat. Väliaikaisratkaisuna heille osoitettiin hevos- ja palkkataloiksi lakkautettujen virkojen vastaavia taloja. Muun muassa Ylä-Hollolan komppanian rumpali Jonas Wass sai palkkataloikseen komppanian trumpettistin palkkatalon Tennilän Simolan ja 1. kahdennuskorpraalin palkkatalon Huljalan Seppälän.³⁹ Vastaavasti Sääksmäen komppanian rumpalille Sören Spåralle osoitettiin palkkataloiksi vapaana olleet Raaseporin komppanian 3. kahdennuskorpraalin palkkatalot Sajaniemen Hurri ja Pengari Lopelta.⁴⁰ Syksyllä 1724 Spåra haki käräjiltä virallista todistusta niille myönnettyistä vapaavuosista.⁴¹ Asiakirjat eivät paljasta, miten Spåran palkkaus sen jälkeen järjestettiin.

Keväällä 1723 jo edellä mainittu rumpali Jonas Wass esiintyi väkivaltaisesti toisessa palkkatalossaan Hämeenkosken Huljalan Seppälässä lyöden palkkatalollistaan Taavetti Eerikinpoikaa sekä repien tämän puolison Maria Juhontyttären paidasta hihan rikki. Wass selitti käyttäytymistään sillä, että kun hän oli ottanut Taavetilta tynnyrin ja 15 kappaletta viljoja, oli Taavetti tarttunut häntä kurkusta kiinni. Wass oli puolestaan lyönyt Taavettia neljästi kepillä selkään, jonka seurauksena Taavetti oli saanut päähänsä kuusi verihaavaa ja selkäänsä kolme mustelmaa. Wass tuomittiin verihaavoista kuusi kertaa kuuden markan ja mustelmista kolme kertaa kolmen markan eli yhteensä 45 markan sakkoihin ja korvaamaan Taavetti Eerikinpojalle kivusta ja särystä sekä oikeudenkäyntikuluista kolme hopeataalaria.⁴²

Talojen vapaavuodet ja rumpalien palkka

Myönnettyt vapaavuodet sekoittivat omalta osaltaan rumpalien palkkausta. Näyttää kuitenkin siltä, että miehet olivat tietoisia vapaavuosien vaikutuksesta heille

38 Esim. KA Militaria 392, UHRR:n vuoden 1728 pääkatselmusrulla: 1107. Saman sisältöinen kirjaus löytyy jokaisen komppanian vääpelin kohdalta, ja muiden kohdalla ainoastaan viitataan siihen. Ks. myös loppulausunto sivulla 1436–1437.

39 KA Hollolan ja Tennilän kesäkäräjät 13.–14.6.1723: 164–167, 170–174; KA SAY, Tennilä 1720–1739: 63 ja SAY, Nyby 1720–1739: 247.

40 KA 8159:729 (Maakirja 1724). Vapaavuosien osalta Pengarin vapaavuodet yltivät vuoteen 1730 ja Hurrin vuoteen 1728. Tällaisista poikkeuksellisista palkkausjärjestelyistä ks. myös Vuorimies 2021: 97.

41 KA Lopen syyskäräjät 2.–3.10.1724: 824–825 § 13. Maaherra oli jo myöntänyt Sajaniemen Antti Pertunpoika Pengarille kahdeksan ja Sajaniemen Matti Yrjönpoika Hurrille oltiin ehdottamassa kuutta vapaavuotta.

42 KA, Hollolan ja Tennilän kesäkäräjät 13.–14.6.1723: 170–174.

myönnettyjen hevos- ja palkkatalojen vapaudesta maksaa heille osoitettuja talonveroja ja kymmenyksiä. Porvoon komppanian 1. rumpali Petter Frisk oli itse luopunut saamis-oikeudestaan Myrskylän Paloisten talon veroihin talolle 2.10.1723 myönnettyjen vapaa- vuosien ajaksi. Frisk ilmeisesti kuvitteli, että vapaavuodet alkaisivat vasta vuodesta 1724 ja kantoi Myrskylän Paloisten isännältä Eerikki Eerikinpojalta maakirjan mukaiset verot vuosilta 1722 ja 1723. Friskin 11.10.1724 päiväämä kuitti osoitti, että Friskin perimä summa oli 13 hopeataalaria 23 äyriä 3 9/10 penninkiä molemmilta vuosilta. Frisk tunnusti perineensä myös lapinjärveläiseltä Linkosken Gammalsin isännältä Matias Samulinpojalta kuittia vastaan kuusi hopeataalaria vuodelta 1723. Molemmissa tapauksissa Frisk oli toiminut vastoin lakia, joten oikeus tuomitsi hänet 40 hopeamarkan sakkoon ja palauttamaan kantamansa verot Eerikki Eerikinpojalle. Matti Samulinpojan, jolla oli jokin kytkentä Myrskylän Paloisiin, osalta asia jäi ratkaisematta, sillä tämä ei ollut nostanut asiasta kannetta.⁴³ Myrskylän Palois oli Porvoon komppanian välskärin hevostalo, jonka vero oli vapautunut komppaniakohtaisten välskärin virkojen lakattua rykmentin rakuunakannalle järjestelyjen yhteydessä.⁴⁴

Soilan puustellin lampuodilla Antti Matinpajalla Lammin Syrjäntaassa ja Ala-Hollolan komppanian 2. rumpalilla Anders Siöwallilla näyttää olleen riitaa jos jostakin. Siöwall oli Soilan vapaavuosista huolimatta perinyt Antti Matinpajalta erinäisiä veroparseleita, jonka omavaltaisuuden Antti Matinpajalla kirjautti julkisesti myös vuoden 1728 pääkatselmuspöytäkirjaan:

”Anders Mattsson Soila från Lampis S: besvärar sig öfwer Trumslagaren Anders Siöwall, det han twärt emot Lh:s frijhetsbref för honom på Boställets Soila äthskilliga ränttepertsedlar af honom uttagit. Päätos: -- innehafwaren af detta Boställe niutar sin ersättning af Cronan för frijhets åhren, eij allenast tillhåller honom genast återbetala de ränttepertsedlar han af Supplicanten tagit, utan och så länge frijhets åren påstå, lämna Supplicanten för ränttan aldelse otilltald och frij. Tavastehus d: 10. Sept: 1728.”

Siöwall määrättiin maksamaan veroparselit takaisin ja olemaan jatkossa perimättä Antti Matinpajalta mitään niin kauan kun tämä nautti vapaavuosista.⁴⁵ Seuraavana vuonna käräjäitiinkin sitten päivätöistä.⁴⁶

43 KA Pernajan, Myrskylän ja Lapinjärven talvikäräjät 16. etc. 2.1725: 29–30v; Ks. myös vuoden 1725 sakkoluettelo, Porvoon ja Hollolan tuomiokunnan vuoden 1725 tuomiokirjaniiteen KO a:37 lopussa. Sakkoluettelossa komppaniana Majurin komppania.

44 KA 8159:114 (Maakirja 1724).

45 KA Militaria 392, UHRR:n vuoden 1728 pääkatselmuksessa esitetyt valitukset: 1431–1432.

46 KA Lammin syyskäräjät 30.9.–2.10.1729: 308v.

Hämeen läänin jalkaväkirykmentin — *Tavastehus Regemente* — rumpalin sotilaspuku eli univormu m/1765. Jakob Gillbergin aikalaisakvarelli. SE/KrA, Uniformsritningar 1630-1927, Jacob Gillberg, svenska och finska uniformer vol 29, Tavastehus regemente/trumslagare.

Matrikkeli

Diedrich Arnest

S. Bremenissä noin 1676. Henkikirjoissa hänen sukunimensä on myös muodossa Ernest.⁴⁷ Mainitaan olleen sotapalveluksessa jo vuodesta 1698 lähtien.⁴⁸ Uplannin säätyläisrakuunarykmentin Henkikomppanian 2. rumpali 6.4.1717, siirto 1. rumpaliksi 1719.⁴⁹ UHRR:n Henkikomppanian 1. rumpali 15.10.1721, pyyntöero 20.7.1732.⁵⁰ Mainitaan vuonna 1727 Snappertunan (Karjaan) Giestersjössä.⁵¹ Häneltä jäi Gestersjö-vuodelta 1722–1726 erilaisia verorästejä yhteensä 7 taalaria 22 äyriä maininnalla *Uti Ingo Joddböle och har ingen Egendom*.⁵² Asui sittemmin Henkikomppanian 2. trumpetistin puustellissa Inkoon Joddbölessä.⁵³ Kävi puolisoineen ripillä Inkoossa vielä alkuvuodesta 1731. Mainitaan henkikirjoissa viimeisen kerran vuonna 1732.⁵⁴ Osallistui Lohjan markkinoiden aattopäivinä markkinoille saapuneen saksalaisen välskäri Ciriacus Westphalenin kanssa erinäisiin vallattomuuksiin, sillä seurauksella että paikalla ollut markkinaväki satoi heidät ja lukitsi erääseen saunaan. Tapahtumista on seikkaperäinen kuvaus teoksessa *Lohjalaisten historia*.⁵⁵ Syksyllä 1729 Diedrich Arnest ja Mikkeli Henrikinpoika saivat haasteen Inkoon käräjille jäätyään Kristuksen taivaaseen astumispäivänä tulematta kirkkoon ja syyllistyttyään vieläpä tappelemiseen kirkonmenojen aikana. Arnest puolustautui sillä, että hän oli tuntenut itsensä kipeäksi ja jäänyt sen takia kotiin. Maattuaan jonkin aikaa, oli hän noussut ylös ja pyytänyt lampuotiaan hakemaan hänelle ruukista kapan suolaa ja vähän tupakkaa, josta tämä oli kieltäytynyt. Arnest oli sen jälkeen lyönyt Mikkeliä avokämmenellä kertaalleen kasvoille, jonka seurauksena Mikkeli oli puolestaan tönäissyt häntä rintaan, niin että Arnest oli kaatunut selälleen. Oikeus ei ottanut kantaa miesten keskinäiseen nahisteluuun, vaan keskittyi päätöksessään Arnestin kirkosta pois jäämiseen tuomiten tämän sapatinrikkomuksesta ja oman tunnustuksensa mukaisesta kirkonmenojen aikaisesta tappelemisesta 40 hopeamarkan sakkoon.⁵⁶ — Puoliso *Gertrud*.

47 Esim. KA 8189:632 (Tositekirja 1729) ja 8194:1111 (Tositekirja 1730).

48 KA Militaria 392, Uudenmaan ja Hämeen rakuunarykmentin vuoden 1728 pääkatselmusruulla: 89.

49 SE/KrA GMR vol. 1630, Upplands ståndsdragoner 1718: 18; sama vol. 1631 (1719): sp.

50 SE/KrA KrK, Militiekontoret G IV b, Avlöningshandlingar vol. 71 (1722): sp; SE/KrA GMR vol. 1090, Nylands och Tavastehus läns dragonregemente 1735: 12.

51 KA Snappertunan seurakunnan arkisto, Rippikirja 1723–1738: 18; KA 8178:236v (Tositekirja 1727).

52 KA 8178:478.

53 KA 8189:632 (Tositekirja 1729).

54 KA 8207:945v (Tositekirja 1732).

55 Ylikangas & Siiriäinen 1973: 439–443.

56 KA Inkoon syyskäräjät 21.11.1729: 1031–1031v § 2.

Lapsia:

Julius Arnest, s. Ruotsissa 1718, haudattiin Uplannin Ärentunassa 17.11.1721.

Johan. Mainitaan Inkoon Joddbölessä.

Helena, s. Joddbölessä 5.10.1729.

Erik Brockman

S. Taalainmaalla noin 1697. Uplannin säätyläisrakuunarykmentin Everstiluutnantin komppanian 2. rumpali. Palvelukseen 25.2.1717.⁵⁷ UHRR:n Everstiluutnantin komppanian 2. rumpali 14/15.10.1721, hylättiin — *för dess liderlighet* — 8.9.1735.⁵⁸ Vehmaisten Marttilan isäntä Rengossa 1729–1739.⁵⁹ Marttila oli UHRR:n Everstiluutnantin komppanian 1. kahdennuskorpraalin palkkatalo ja merkitty edellisen isännän jäljiltä autioksi.⁶⁰ Rippikirjojen mukaan Erik Brockman kävi ripillä Marttilassa vielä 1745, joskin välivuosilta 1742 ja 1744 ei ole merkintöjä. Ilmeisesti se salpietarinkeittäjäimestari Erik Brokman, joka kuoli Asikkalassa 15.7.1746. — Puoliso jo 1726 *Inkeri Yrjöntyttä*, s. 1695, k. Marttilassa 2.11. ja haudattiin Rengossa 8.11.1761.

Lapsia:

Erik Erikinpoika, s. Vehmaisten Marttilassa Rengossa 20.9.1726. Mainitaan veljensä taloudessa Tömisevän torpassa Janakkalassa vuonna 1759. Torppari Vehmaisten Rasabölessä, sittemmin uudistilallinen siellä. Kuoli Rasabölessä 5.10.1801 korkeaan kuumeeseen 71-vuotiaana. — Puoliso Rengossa 27.3.1769 *Helena Matintytär* Vehmaisten Eskolasta, s. siellä 9.12.1751, kuoli Rasabölessä 17.11.1808 vanhuuteen 67-vuotiaana, vanhemmat talollinen Matti Matinpoika ja Maria Eerikintytär. Toinen puoliso Rengossa 6.12.1804 *Heikki Kustaanpoika* Lopelta, s. siellä Kormun Liutussa 4.1.1762, k. Vehmaan Rasabölessä 29.11.1824 keuhkotautiin 62-vuotiaana, vanhemmat lampuoti Kormun Liutussa Kustaa Matinpoika ja Elina Yrjöntyttä.

Abraham Erikinpoika, s. Marttilassa 8.3.1729. Asui aluksi perheineen Vehmaisten eri taloissa. Sauvalan kartanon alaisen Tömisevän torpan torppari Janakkalassa 1755–1760 palaten takaisin Vehmaisten Junnilaan. Torppari Salon Halassa Lopella vuodesta 1769(?). Kuoli Lopella 21.4.1782 yskään ja rintatautiin 53-vuotiaana. — Puoliso jo 1753 *Kaarina Matintytär* Vehmaisten Eskolasta (?), s. Eskolassa 3.11.1733, k. Lopella Salon

57 SE/KrA GMR vol. 1630, Upplands ståndsdragoner 1718: 83.

58 SE/KrA KrK Militiekontoret G IV b, Avlöningshandlingar vol. 71 (1722): sp; SE/KrA GMR vol. 1090, Nylands och Tavastehus läns dragonregemente 1735: 59.

59 KA SAY, Loppi 1720–1739: 33. Ks. myös KA 8216:272, talo otettu viljelykseen *Opt(agit)* 1729.

60 Esim. KA 8167:741 (Maakirja 1725); KA 8216:272 (Maakirja 1735); SAY Loppi 1720–1739: 33.

Luhtabackassa 23.11.1816 vanhuuteen 89-vuotiaana. Vanhemmat Eskolan vanhaisäntä Matti Kallenpoika ja Sohvi Yrjöntyttä.

Tuomas Erikinpoika, s. Marttilassa 29.11.1731. Palveltuaan renkinä Janakkalan eri taloissa muutti vuoden 1766 tienoilla Lopelle veljensä Abrahamin talouteen. Uusihalan eli Pollonon torpan torppari Lopen Salossa. Kuoli Pollonojassa 12.3.1803 vanhuuteen 68-vuotiaana. — Puoliso Lopella 4.11.1770 talollisentyttä *Riitta Juhontytär* Vojakkalan Lukanasta, s. Topeon Sorrissa Lopella 8.9.1744, k. Pollonojassa 23.3.1801 56-vuotiaana, kuolinsyyksi mainittu vesitauti. Vanhemmat Lukanan isäntä Juho Mikonpoika ja Valpuri Yrjöntyttä.

Nils Jacob Colles⁶¹

S. Holsteinissa noin 1689–1691. Eversti Johan Kristoffer von Düringin saksalaisen värvätyn rakuunarykmentin everstilutnantti Christian Fredrich Weischeldin/kapteeni Peter Gottfried Langen komppanian rumpali 1715; kotoisin Holsteinista, syntynyt noin 1689, uskontokunnaltaan luterilainen — *Niels Jacobs, auß Holstein, 31 Jahr alt, 5 Jahr gedient, Lutherish.*⁶² Ei esiinny von Düringin rykmentin rullissa sukunimellä. UHRR:n Everstilutnantin komppanian 1. rumpali 24/15.10.1721,⁶³ pyyntöero 27.10.1759.⁶⁴ Rykmentti laivattiin lokakuun alussa 1743 Tenholan Fastarbyssä Tanskan hyökkäyshan alla muiden suomalaisrykmenttien tavoin Ruotsiin Colles mukanaan ja marssitettiin Skoonen sen puolustuksen vahvistukseksi. Paluu tapahtui kesän 1744 alussa. Mainitaan vaimoineen(!) jo vuonna 1722 Lopella Ourajoen Risto Heikkilän pojan Andersin kummina — *Trumslagaren Coles med sin hustru*. Liekö se rummunlyöjä, joka maksoi Lopen kirkolle vuonna 1722 kuusi kuparitaalaria ennenaikaisesta vuodeyhteydestä?⁶⁵ Mainitaan Rengossa Oinaalan Jokela-Seppälässä vuonna 1727, Lopella Ourajoen Perttulassa 1728 ja jälleen Rengon Asemessa vuosina 1728–1730.⁶⁶ Asettui sittemmin Everstilutnantin komppanian 1. rumpalin puustelliin ja hevosta-

61 Sukunimi esiintyy kirjallisuudessa ja asiakirjoissa myös muodossa Coles, Colletz, Coless (Lehtonen 2016), Colesse (Kotivuori 2005: nro 8194) ja Calle (Kerkkonen 1976: 216).

62 SE/KrA GMR vol. 1609, Tyska dragonregementet 1720: *sp.*

63 Osalla Uudenmaan ja Hämeen läänin rakuunarykmenttiin siirrettyjen miesten siirtopäivämäärissä on lähteestä (Vuoden 1722 palkkaluettelo/vuoden 1728 pääkatselmusrulla) riippuen vaihtelua, jolle ei löytänyt mitään järkevää selitystä. Collesin osalta oikea päivämäärä on 24.10.

64 KA Militaria 397, UHRR:n tarkastuskatselmusrulla 15.3.1762: *sp.* Huom. Vuoden 1722 palkkaluettelon mukaan Colles olisi sijoitettu alun perin komppanian 2. rumpaliksi ja vastaavasti Erik Brockman 1. rumpaliksi, SE/KrA KrK, Militiekontoret G IV b, Avlöningshandlingar vol. 71 (1722): *sp.*

65 KA Lopen seurakunnan arkisto, Viinikassan tilit 1710–1747: *sp.*

66 KA SAY, Renko 1720–1739: 5 (1727), 10 (1730) sekä KA 8178:557 (Tositikirja 1727); KA SAY, Loppi 1720–1739: 53 (1728). Ks. myös Rengon rippikirja.

loon Tarinmaan Seppälään Janakkalassa.⁶⁷ Nils Colles oli uudenvuodenpäivänä 1731 tunkenut erästä nuorta renkiä Kristiania kirkonpenkissä sen verran rajusti tilaa itselleen saadakseen, että tapausta puitiin sittemmin rovastintarkastuksessa 17.2.1731.⁶⁸ Haastoi Seppälän lampuotina toimineen vävynsä Eerikki Kustaanpojan käräjille tämän vuodelta 1741 maksamatta jääneen veron johdosta. Rästän suuruus oli 14 hopeataalaria 2 äyriä ja 17 7/20 penninkiä. Käräjillä sovittiin, että Eerikki maksaa heti 15 kappaa ohria ja yhden kapan herneitä, joilla mainittu verorästi tulee kuitatuksi ja jättää sen lisäksi Collesille kaikki vanhat vaatteensa ja puuastiansa.⁶⁹ Kuoli Janakkalan Kernaalassa 28.12.1772 vanhuuteen 81-vuotiaana. — Puoliso Lopella toukokuussa 1723 *Anna Markuntytär* Ourajoen Perttulasta, s. 1704, kuoli Kernaalan Mattilassa Janakkalassa 29.1.1789 vanhuuteen 84-vuotiaana. Vanhemmat Markku Jaakonpoika ja Anna Maria Kaarlentytär, joka kuoli vuonna 1748 Tarinmaassa rumpalin anoppina iältään 67-vuotiaana. Anna Markuntytär ilmoitti syyskäräjillä 1741, että hänen hiljattain leskeytynyt vävynsä Eerikki Kustaanpoika oli edelliskeväänä lyönyt häntä kahdesti, mutta asia oli jäänyt käsittelemättä vävyn häivyttyä käräjäpaikalta. Riita oli saanut alkunsa Anna Markuntyttären aidatusta kasvimaasta, jonka Collesit olivat raivanneet sovittusti viisi vuotta aiemmin Eerikki Kustaanpojan lohkolle. Jostain syystä Eerikki Kustaanpoika oli kimpaantunut ja alkanut repiä kasvimaan aidaksia irti ja heitellä niitä ympäri maita ja mantuja ja siinä ryttäkässä myös tönäissyt Anna Markuntytärtä, niin että tämä oli törmännyt aitaan ja saanut mustelman ja vertavuotavan haavan.⁷⁰ Vävy tuomittiin 100 hopeataalarin sakkoon, jonka laki⁷¹ määräsi anoppiaan lyöneelle, ja esittämään anopilleen julkisen anteeksipyynnön. Isäntäväen ja vävyn suhteet olivat siis tulehtuneet, eikä ihme, että vävy siirtyi pian tämän jälkeen toiseen taloon.

Lapsia:

Kristiina Nilsintytär Colles, s. noin 1723, haudattiin Janakkalassa 1740. — Puoliso Janakkalassa 26.12.1737 *Eerikki Kustaanpoika* Tarinmaasta. Toimi jonkin aikaa Seppälän lampuotina.⁷² Poistuu Seppälästä vuoden 1742 jälkeen ja asettuu isännöimään Nuolialan Härkälää, s. 1710, k. Härkälässä 15.7.1757 pöhöön 47-vuotiaana. Toinen puoliso Janakkalassa 1742 edesmenneen Hattulan pitäjänapulaisen tytär *Anna Kriste-*

67 Talon maanluonnosta ks. KA 8239:752 (Maakirja 1740). Ks. myös Roos 1927: 223. Nils Jacob Colles mainitaan Ylioppilasmatrikelissa virheellisesti Seppälän omistajana. Kotivuori 2005: nro 8194.

68 KA Janakkalan seurakunnan arkisto, Rovastintarkastus 17.2.1731: 141 § 8.

69 KA Sääksmäen tuomiokunnan konseptituomiokirjat Sm 86, Janakkalan talvikäräjät 15.–17.4.1742: 1545–1546.

70 KA Sääksmäen tuomiokunnan konseptituomiokirjat Sm 86, Janakkalan talvikäräjät 15.–17.4.1742: 696–699.

71 *Sweriges Rikes Lag Gillad och Antagen på Riksdagen åhr 1734*: 163, Misssgiernings Balk, 14. Cap 2 §, *Slår någon sin -- swärmoder, --, böte hundrade daler.*

72 KA SAY, Janakkala 1740–1759: 84.

rintytär Orenia Janakkalan kirkonmäeltä, s. 1713, k. Härkälässä 14.7.1763 vatsatautiin 50-vuotiaana.

Johan, syntynyt noin 1726, haudattiin Janakkalassa 1740.

Ernest Nilsinpoika Colles, s. Rengossa Oinaalan Jokelassa 9.3.1727. Asui vanhempiensa taloudessa Tarinmaan Seppälässä vielä 1759. Vanantaan Sipilän puolikkaan isäntä vuodesta 1759. Vanantaan kyläkunnan esimies — *bohlens uppsyningsman* — jo 1790-luvulla. Kuoli Sipilässä 12.12.1796 ripuliin 72-vuotiaana. — Puoliso Janakkalassa 1748 *Riitta Eerikintytär* Kernaalan Mattilasta, s. 1725, k. Sipilässä 14.12.1809 vanhuuteen 85-vuotiaana, vanhemmat Kernaalan Mattilan isäntä Eerikki Matinpoika ja Riitta Abrahamintytär.⁷³

Kristian Nilsinpoika Colles, s. Rengon Asemissa 27.7.1729 (äiti Maria Juhontytär). Sai 5.3.1756 muuttokirjan Hämeenlinnaan. Kuski ja porvari Hämeenlinnan Satulissa. Oli laatimassa muiden valittajien mukana valituskirjettä KM:lle siitä, että maistraatti oli ottamassa tonteiksi heidän käytössään olleet Ojoisten pellot.⁷⁴ Kuoli Hämeenlinnassa lapsettomana 29.2.1804. Pesän varat ilmenevät 12.3.1804 laaditusta perukirjasta. Valtaosa pesästä muodostui neljäosasta tonttia numero 141 rakennuksineen, joita olivat kaksi kadunvarrella olevaa tupaa, puukattoinen osittain romahtanut harmaakivikellari sekä aitta yhteisarvoltaan 100 riksiä. Käteistä pesässä oli 17 riksiä 16 killinkiä. Lisäksi pesässä oli vaatteita, taloustavaroita ja erilaisia puu- ja rautakaluja niin että koko pesän arvoksi saatiin 121 riksiä 46 killinkiä valtionvelkaseteinä. Perillisiä olivat Kristian Collesin veljenpojat ylioppilas Carl Johan Techton ja kersantti Nicklas Jacob Techton, jotka hän oli nimennyt perillisikseen jo vuonna 1796 laatimassaan testamentissaan.⁷⁵ — Puoliso Hämeenlinnassa 28.3.1756 leski *Liisa Simontytär*, s. 1724. Oli elossa vielä 1789. Liisa Simontyttären edellinen puoliso oli Hämeenlinnaan sijoitetut kapteeni Fredrik Pahlin tykistöosaston hantlankari eli tykkimies numero 83 *Petter Mikonpoika Färdig*, s. 1718, k. keuhkotautiin 37-vuotiaana ja haudattiin Hämeenlinnassa 19.3.1755.

Anna Maria Colles, s. Janakkalan Tarinmaassa ja kast. Janakkalassa 3.12.1731. Muutti leskenä Lopen Launoisiin poikansa talouteen. Kuoli siellä 7.3.1808 vanhuuteen 77-vuotiaana. — Puoliso Janakkalassa 1749 veljensä lanko, talollisenpoika *Petter Erikinpoika* Kernaalan Mattilasta, s. kast. siellä 8.2.1727, k. Kernaalassa 18.3.1800 katarriin 73-vuotiaana. Kernaalan Mattilan isäntä 1760-luvun lopulta 1780-luvulle, sittemmin kalastaja ja itsellinen siellä. Vanhemmat Kernaalan Mattilan isäntä Eerikki Matinpoika ja Riitta Abrahamintytär.

Kaarle Colles eli Techtonius,⁷⁶ s. Tarinmaassa 21.9.1740. Hämeenlinnan triviaalikoulun oppilas. Toimi vuonna 1757 (?) vielä koululaisena ollessaan erään Hämeenlinnan

73 Vrt. Kerkkonen 1976: 259, jossa vanhempina Eerikki Eerikinpoika Mattila ja Anna Maria Niilontytär.

74 Lindeqvist 1926: 371.

75 KA Hämeenlinnan raastuvanoikeuden arkisto Ec:4, Perukirjat ja perukirjaluettelot 1801–1810: *sp.* Perukirjassa mainitaan myös sisar lampuodinvaimo Maria Christina, mutta kyseessä on Launoisten Santamäen lampuodin äiti Lopella Anna Maria Colles.

76 Nimi myös muodossa Tektonius. Matinolli 1963: 222. Ks. myös Lehtonen 2016: 59–60.

koulun rakentamiseen tarvittavien tukkien myyntiin liittyvän sopimuksen kirjurina — *genom Carl Colles Scholaris*.⁷⁷ Porvoon lukion oppilas 17.10.1758 — *Carl Tectonius die 17 octobris (1758) e Schola Tavastensi*.⁷⁸ Ylioppilas Turussa kevätlukukaudella 1760. Pappisvihkimys Turun hiippakunnassa 5.5.1764,⁷⁹ Janakkalan kirkkoherran apulainen 1764, Lopen kappalainen 1778, Someron kappalainen 1787, kirkkoherra 1793.⁸⁰ Kuoli Somerolla 8.6.1795. — Puoliso 1767⁸¹ *Maria Kristina Forsskåhl*, s. Pernajassa huhtikuussa 1745,⁸² k. Someron Joensuussa 15.1.1820 johonkin kuumetautiin 75-vuotiaana.⁸³ Vanhemmat Pernajan kappalainen Johan Forsskåhl ja Elsa Kristina Eckerstedt.

Johan Düberg

S. Länsigöötanmaalla noin 1700, Johansson.⁸⁴ Uplannin säätyläisrakuunarykmentin kapteeni Carl Johan Leijondahlin eli 4. komppanian 2. rumpali. Palvelukseen 1714.⁸⁵ UHRR:n Ala-Hollolan komppanian 1. rumpali 21.10.1721, Majurin komppanian 1. rumpali 29.8.1735, siirtyi rauhan teon jälkeen elokuussa 1742 Närke-Värmlandin rykmenttiin.⁸⁶ Rusthollari Juho Mikonpoika oli ottanut vuonna 1723 yöllä omin päin Dübergiltä yhdeksän talvilassoa heiniä, joskin Juho Mikonpojan mukaan heiniä oli ollut vain kuusi talvilassoa.⁸⁷ Asui Ala-Hollolan komppanian entistä piiskurin virkataloa Lampolaa Lammin Ylennäisissä ainakin vuodet 1728–1730.⁸⁸ Lampolassa hän syyllistyi vuonna 1728 tappelemaan talon lampuodin Kalle Antinpojan ja tämän pojan Antin kanssa.⁸⁹ Vuosina 1731–1732

77 KA Rengon, Janakkalan, Vanajan ja Hausjärven syyskäräjät 19.–27.10.1757 § 50: 3286.

78 Lunelund-Grönroos 1946: 40 (nro 480).

79 Mustelin & Åström 1950: 48.

80 Matinolli 1963: 222.

81 Rippikirjassa vihkitietona *gift till Janackala 1767*. Vuosi puuttuu Pernajan vihityistä.

82 Vanhemmat on merkitty Pernajan syntyneiden ja kastettujen luetteloon, mutta kaikki muu tieto on jäänyt merkitsemättä.

83 Kotivuori 2005: nro 8194 (Karl Tectonius).

84 SE/KrA GMR vol. 183, Värmlands infanteriregemente 1741–1742/1742: *sp*.

85 SE/KrA GMR vol. 1630, Upplands ståndsdragoner 1718: 218.

86 SE/KrA KrK Militiekontoret G IV b, Avlöningshandlingar vol. 71 (1722): *sp*; KA Militaria 392, UHRR:n vuoden 1728 pääkatselmusrulla: 1111; SE/KrA GMR vol. 1090, Nylands och Tavastehus läns dragonregemente 1735: 310, 109; SE/KrA Rullor 1724— vol. 182, Nylands och Tavastehus läns dragonregemente 1724–1743/1743: *sp*.

87 KA Hauhon ja Tuuloksen syyskäräjät 11.–13.11.1723: 370.

88 KA Lammin syyskäräjät 8.–10.10.1728: 381v–381; KA 8190:12 (Tositikirja 1729); KA 8192:527 (Maakirja 1730); KA 8195:79 (Tositikirja 1730). Ks. myös KA SAY, Lammi 1720–1739: 3.

89 KA Lammin syyskäräjät 8.–10.10.1728: 381v ja syyskäräjät 30.9.–2.10.1729: 306v–307.

hänet mainitaan Lammilla Kataloisen Perheessä.⁹⁰ Sitten hän muutti Pälkäneelle, jossa hänet on kirjattu Onkaalan Anttilaan vuonna 1733 ja Ala-Hollolan komppanian kengitysepän Nikkilän puustelliin Äimälässä vuosina 1734–1736.⁹¹ Muutti perheineen 24.2.1738 Pälkäneellä päivätyllä muuttokirjalla Tuusulaan⁹² Finbyn eli Lahelan Bertlaan ja edelleen 25.10.1740 Helsingin pitäjän Kuninkaalaan,⁹³ jossa mainitaan vaimoineen 1740–1741.⁹⁴ Dübergiltä jäi niin Lammin, Pälkäneen kuin Tuusulan ajoilta rästejä manttaalimaksuista sekä tuomarin- ja laamanninmaksuista seuraavasti: yhteensä kolme taalaria vuosilta 1729 ja 1732, kaksi taalaria ja kaksi äyriä vuodelta 1736⁹⁵ ja neljä taalaria kahdeksan äyriä vuosilta 1740 ja 1741.⁹⁶ Lisäksi Dübergiltä jäi myös velkaa rouva Margareta Castrenialle Pälkäneen Onkaalasta 60 kuparitaalaria ja talollinen Mikko Laurilalle Harhalasta 5 kuparitaalaria 16 äyriä.⁹⁷ Sekä Düberg itse, että hänen puolisonsa olivat lukutaitoisia.⁹⁸ Pestautui jo Suomessa 28.8.1742 Närke-Värmlannin jalkaväkirykmentin Majurin komppanian 2. rumpaliksi.⁹⁹ Sairastui matkalla Ruotsiin ja toimitettiin Arbogaan.¹⁰⁰ Asui viimeistään vuodesta 1744 Majurin komppanian 2. rumpalin virkataloa Hidingen Svartkärrä.¹⁰¹ Rykmentinrumpali, jonka tehtävänä oli uusien rumpalien opettaminen sekä rumpuryhmän

90 KA SAY, Lammi 1720–1739: 34. Vuonna 1732 laaditun rästiluetelossa on virhetieto, jonka mukaan hän olisi häipynyt Ruotsiin ”*afwikit till Swerige utan att lembna den ringaste egen- dom efter sig*”. Todellisuudessa hän muutti Pälkäneelle. KA 8201:1783 (Tositekirja 1731), toisaalta sivulla 1765 todetaan hänen Pälkäneelle muutto.

91 KA SAY, Pälkäne, Kulsiala 1727–1739: 3, 50. Perhe on merkitty myös Hauhon rippikirjaan Juntulan Penttilään, mutta ei vastaavan ajan Suomen asutuksen yleisluetteloon (SAY). Ks. esim. Hauhon seurakunnan arkisto, Rippikirja 1726–1735: 18 ja SAY, Hauho 1726–1739: 21.

92 KA Tuusulan seurakunnan arkisto, Muuttokirjoja 1730–1779: *sp.* Pälkäneellä 24.2.1738 päiväty muuttokirja.

93 KA Tuusulan seurakunnan kirkonarkisto, Rippikirja 1739–1750: 19.

94 KA 8244:1290–1291 (Tositekirja 1741) ja KA 8248:2919–2920 (Tositekirja 1742).

95 KA 8241c:2350 (Tositekirja 1740). Samalla todetaan Dübergin poistuneen Pälkäneeltä Tuusulaan, ja että rästi peritään siellä. Seuraavassa rästiluetelossa Dübergin todetaan oleskelevan jo Helsingin pitäjässä. KA 8227:4037–4038 Tositekirja 1737); KA 8223:3107–3108 Tositekirja 1736).

96 KA 8270: 1510,1514 (Tositekirja 1732); KA 8248:2919–2920 (Tositekirja 1742).

97 KA Tuusulan seurakunnan arkisto, Muuttokirjoja 1730–1779: *sp.* Pälkäneellä 24.2.1738 päiväty muuttokirja.

98 KA Tuusulan seurakunnan arkisto, Muuttokirjoja 1730–1779: *sp.* Pälkäneellä 24.2.1738 päiväty muuttokirja.

99 SE/KrA Rullor 1724– vol. 196, Närke-Värmlands regemente 1743–1751/1743: 75; SE/KrA Militiekontoret G IV b, Avlöningshandlingar vol. 77 (1743): nr 23. Ks. myös laivausrulla vuodelta 1743.

100 SE/KrA GMR vol. 183, Värmlands infateriregemente 1741–1742/1742: *sp.*

101 SE/RA Mantalslängder 1642–1820, Örebro län vol. 101 (1744): 167; sama vol. 113 (1755): 164; SE/RA Digitala forskarsal, Specialsök, Indelningsverket (Grill), hakusana Svartkärr.

Erinabsligjennu erod Kong Crants Nyklund, den
 Dragoner manskapthign. Johan Düberg, tillika, und
 sin hustru Brita, hvilika bägge ämnar lifsa
 i God, och utän til sina Christendoms hufvud
 styckene und Lutheri förklaring, hufvud inder
 den tidne som de erod ämnar församlingne erin
 stätt, sig Christas försällit, och obafindrad utänd
 til sin Gudslystas mänd; äro och öfters uphörd
 merend i hyselien bafindrad iunderlösa ut iud:
 för Guds attest, förutän det ut vägara sig in
 sinne und geminnelsh om ännu guld fördröna
 ut Jonon, hufvud hufvud Margareta Castrenia
 ifrån Oulala by, ^{om 60 år gammal} och hufvud Michel Laurila
 i Horkala by om 5 & 16 / år. / By erod
 de för und til sin Gudslystas mänd obafind
 dröda utiunderänd, och äro öfters äro de und
 äro, ginstigast reommenderad. Giff tilläs
 un G. d. 4 febr. 1758.

And: Hennander:
 Sacell: in Kullåm

N. Insa äfvaru nämnd. hufvud hufvud sin erod
 församlingne hufvud hufvud hufvud hufvud
 uttaland. D. 13 Julii 1755. hvilika af Communion
 hufvud ignufind.

Johan Dübergin perheen Pälkäneeltä saama ja Tuusulaan jättämä muuttokirja, josta ilmenee muun muassa heidän velkansa Margareta Castrenialle ja talollinen Mikko Laurilalle. KA, Tuusulan seurakunnan arkisto I Jba:1, Seurakunnista saapuneet muuttokirjat 1730-1779: sp.

harjoittaminen ja valvonta.¹⁰² Sai omasta pyynnöstä eron 14.9.1754 eläkesuositukseen,¹⁰³ jonka jälkeen sotamieshuonekassa myönsi hänelle 16.9.1756 eläkkeen suuruudeltaan 6 hopeataalaria 24 äyriä vuodessa maksettavaksi takautuvasti 1.7.1756 alkaen.¹⁰⁴ Mainitaan eläkeluetteloissa vielä 1763. — Puoliso 1. Värmlannin Väessä 11.7.1719 rykmentin ollessa komennettuna Värmlantiin piika *Brita Börgers/Börilsdotter* Torpista. Oli elossa vielä 1741.¹⁰⁵ — Puoliso 2. Hidingessä joulukuussa 1742¹⁰⁶ *Kristina Johansdotter Broman*, s. kuolintiedosta laskettuna noin 16.8.1706, kuoli Hidingessä 11.10.1746 kärsien vesipöhön kaltaisista vaivoista seitsemän kuukauden ajan. Oli kuollessaan iältään 40 vuotta, yhden kuukauden, kolme viikkoa ja neljä päivää. — Puoliso 3. jo 1748¹⁰⁷ *Maria Nordquist*.¹⁰⁸

Lapsia 1. avioliitosta:

Carl Magnus Düberg/Duberg. S. Piteåssa 1720.¹⁰⁹ Hallsbergin seurakunnan husförhörslängderin mukaan Suomessa 1722.¹¹⁰ UHRR:n Porvoon komppanian 2. rumpali jo 1740. Mainitaan vuoden 1741 palkkaluettelossa ja 1743 laivausrullassa, jossa viime mainitussa todetaan matkustaneen Ruotsiin. Häneltä jäi Helsingin pitäjän Kuninkaalassa asumisvuodelta 1741 maksamatta tuomarin- ja laamannin- sekä manttaalimaksumia yhteensä 1 taalari 12 äyriä.¹¹¹ Pestautui isänsä tavoin jo Suomessa 26.8.1742 Närke-Värmlannin jalkaväkirykmentin Örebron komppanian 2. rumpaliksi.¹¹² Oli vuonna 1751 linnoitustöissä Helsingissä everstiluutnantti Carl Johan von Kothenin komentaman komppanian 2. rumpalina.¹¹³ Siirtyi 24.12.1754 rykmentin Majurin komppanian 2. rumpaliksi¹¹⁴ saaden eron 3.6.1782, ja tilalle otettiin 15.7. samana vuonna Carl Mag-

102 Laitinen 2020: 41.

103 SE/KrA GMR vol. 185, Närke-Värmlands regemente 1754: 179.

104 SE/KrA KrK, Krigsmanshuskontoret D, Liggare etc. vol. 15, Rullor över gratialister regementsvis och alfabetiskt uppställda 1732–1775: 122; sama vol. 10, Rullor över gratialister regementsvis och kronologiskt uppställda 1755–1783: 845–846. Erovuoden ikätietona 62 vuotta ja palvelusaikana 41 vuotta.

105 KA 8244:1290–1291 (Tositekirja 1741).

106 SE/ULA Knista kyrkoarkiv L I/1, Räkenskaper för kyrka och församling: 214v. Johan Düberg maksoi 19.12.1742 Hidingenin kirkolle vihkimisestä taalarin ja 16 äyriä.

107 SE/RA Mantalslängder 1642–1820, Örebro län vol. 105 (1748): 212.

108 SE/ULA Hidinge kyrkoarkiv K I/1, Sockenstämmens protokoll och handlingar 1745–1809: *sp* (12.8.1753).

109 SE/ULA Hidinge kyrkoarkiv A I/2, Husförhörslängder Hidinge 1787–1796: *sp* (Svartkärr). Myös Knistassa 4.5.1782 päivätyssä ja armeijan eläkekassalle toimitetussa papinkirjassa syntymävuotena on 1720.

110 SE/VALA Kumla kyrkoarkiv, Husförhörslängder 1751–1763: 445 (Hallsberg).

111 KA 8248:2919–2920 (Tositekirja 1742).

112 SE/KrA Rullor 1724— vol. 196, Närke-Värmlands regemente 1743–1751/1743: 140; SE/KrA Militiekontoret G IV b, Avlöningshandlingar vol. 77 (1743): nr 23.

113 SE/KrA Rullor 1724-, vol 196, Närke-Värmlands regemente 1743–1751: *sp*.

114 SE/KrA Arméns pensionskassa 004Ö E 2, Inkomna brev, memorialer m m vol. 27 (1782): 246.

nuksen Svartkärrissä 2.4.1764 syntynyt poika Petter Duberg: *Trumslagare Carl Magnus Duberg ärhållit afskjed den 3 Junii 1782 och i stället samma år den 15 julii hitbefordrad til Trumslagare Petter Duberg.*¹¹⁵ Sotamieshuonekassa myönsi Carl Magnus Dübergille 17.7.1786 eläkkeen suuruudeltaan 5 riksiä vuodessa maksettavaksi 1.7.1786 alkaen.¹¹⁶ Asui viimeistään vuodesta 1745 komppanian Örebron 2. rumpalin virkatalossa Hallsbergin Damsäterissä, josta muutti Majurin komppanian 2. rumpaliksi saamansa siirron johdosta Majurin komppanian 2. rumpalin virkataloon Hidingen Svartkärriin (jota jo isä oli hallinnoinut).¹¹⁷ Valittiin Hidingen palkattomaksi varakirkonvartijaksi 9.10.1784, sittemmin ainoana hakijana varsinaiseksi kirkonvartijaksi 4.7.1790.¹¹⁸ Seurakunta maksoi Carl Magnukselle vuosina 1776–1782 aluksi 4 taalaria 16 äyriä ja joiltakin vuosilta myös 12 äyriä tarkemmin määrittelemättömistä palveluksista ja sen jälkeen 12 äyriä vuodessa aina hänen kuolemaansa saakka.¹¹⁹ Kuoli Hidingen Svartkärrissä 8.12.1790 pöhöön 70-vuotiaana, *Kyrkowäktaren och för detta Trumslagaren Carl Magnus Dyberg, en framför fleste utmärkt man i skendom kunskap, nykterhet och goda fader, dog i wanlig fatigdom, af swullnad 70 år.*¹²⁰ — Puoliso jo 1745¹²¹ *Margareta Jönsdotter Ekman*, s. Örebrossa 19.8.1725, k. Hidingen Svartkärrissä 2.10.1807 vanhuuden raihnaisuuteen 83-vuotiaana. Vanhemmat suutarimestari Örebrossa Jonas Ekman ja Katarina Smålander.

Jonas Düberg/Duberg, s. Suomessa, Svennevadin rippikirjan mukaan 8.1.1724. Mainitaan Tuusulassa. Närke-Värmlandin rykmentin Henkikomppanian 1. rumpali 30.10.1744.¹²² Sijoitettiin Pommerissa kapteeni Nils Djurkloun komentamaan ns. kuudenteen komppaniaan, joskin sai jo 1759 komennuksen krenatööriosastoon. Haavoittui sittemmin vaikeasti Stolpe Fährissä — ilmeisesti tammikuussa 1760 — saaden kuusi iskua päähänsä, viisi käsivarsiinsa ja sääriinsä ja kaiken lisäksi kaksi ampumahaavaa. Hänen Pommerin retkensä päättyi siihen, ja hänet siirrettiin takaisin Ruotsiin.¹²³ Rykmentinrumpali. Ero 14.3.1775: *Bewistat kriget i Pommern och wid action för Stolpe Fähr fått 6 hugg i hufwudet och 5 i armarne och låren dessutom blefwit gienom skuten af 2nne skått, har tient 31 år wid thetta och 4. wid Nylands Dragon regemente, är 51 år gammal, och*

115 SE/KrA GMR vol. 190, Närke-Värmlands regemente 1785: 167.

116 SE/KrA KrK, Krigsmanshuskontoret D, Liggare etc. vol. 16a, Rullor över gratialister regementsvis och alfabetiskt uppställda 1776–1813: 276.

117 SE/ULA Kumla kyrkoarkiv A I/2, Husförhörslängder 1751–1763: 545 (Hallsbergin Damsäter). Ks. myös SE/RA Mantalslängder 1642–1820, Örebro län vol. 102 (1745, Hallsberg): 245 — vol. 113 (1755, Kumla): 132. Puustellin osalta SE/RA Digitala forskalsal, Specialsök, Indelningsverket (Grill), hakusana *Damsäter*.

118 SE/ULA Hidinge kyrkoarkiv KI/1, Sockenstämmans protokoll och handlingar 1745–1809: sp. (pitäjänkokoukset 9.10.1784 § 2 ja 4.7.1790 § 3).

119 SE/ULA Knista kyrkoarkiv LI/1, Räkenskaper för kyrka och församling: 253–255, 74–89.

120 SE/ULA Knista kyrkoarkiv C 3, Död- och begravningsbok 1786–1815: sp.

121 SE/RA Mantalslängder 1642–1820, Örebro län vol. 102 (1745, Hallsberg): 245.

122 SE/KrA, GMR vol. 185, Närke-Värmlands regemente 1754: 23.

123 SE/KrA, GMR vol. 186, Närke-Värmlands regemente 1759–1761/1760: sp.

som han nu finnes för lammad och oförmögen att tiena, så får han efter begieran afskied med recommendation till dubbelt underhåll.¹²⁴ Sotamieshuonekassa myönsi Jonas Dubergille 19.3.1775 eläkkeen suuruudeltaan 5 riksiä (*riksdaler*) vuodessa, jota hän sai nauttia 1.7.1775 alkaen.¹²⁵ Asui Henkikomppanian 1. rumpalin virkataloa Laggarehultia Svennevadin pitäjässä ainakin vuodet 1749–1774.¹²⁶ Muutti sieltä perheineen pois alkuvuodesta 1775. Kuoli 7.7.1801.¹²⁷ — Puoliso jo 1756¹²⁸ NN, oli kuollut jo 1762. — Puoliso 2. Svennevadissa 25.7.1763 rummunlyöjän leski *Margareta Eriksdotter* Hallsbergin Damsäteristä, s. Askerissa 1719. Edellinen puoliso Hallsbergin kirkonkirjan mukaan kesäkuussa 1757 Närke-Värmlannin rykmentin Örebro komppanian 2. rumpali *Erik Almgren*, s. Almbysissä 1715, k. Göteborgissa 27.5.1760.¹²⁹ Vaimo tuli Örebrosta 1.8.1757. Almgren oli Jonaksen veljen Carl Magnuksen seuraaja Örebro komppanian 2. rumpalina.

Anna Maria Duberg. S. Suomessa. Mainitaan Tuusulassa.

Berent Johan, s. Pälkäneen Äimälässä ja kastettiin Pälkäneellä 18.8.1734. Mainitaan Tuusulassa.

Lapsia 2. avioliitosta:

Johan Duberg, s. Hidingessä 31.12.1744.

Gabriel, s. kesällä 1746, kuoli Hidingessä 3.9.1746 kahden kuukauden ikäisenä.

Johan Christopher Francke

S. Kasselissa Hessenissä 1691. Palveli aiemmin Uplannin viisikärsatsuväkirykmentissä eli eversti Bennetin rykmentissä. Itägöötanmaan ratsuväkirykmentin Vifolkan komppanian Vibyn pitäjän (Vifolka Hd) rusthollien nro 79–80 Uljeberg sekä Gammalkilin pitäjän (Valkebo Hd) rusthollien numero 103 Drättinge, numero 105 Krångesta ja numero 109 Fetjesta viisikärsatsumies. Palvelukseen 1719 palkkaajana Drättingen rusthollin numero 103 rusthollari Sven Simonsson ja sijoitettuna Uplannin viisikärsatsuväkirykmentin majuri Jakob Ludvig von Saltzan komppanian ratsumieheksi 4.4.1720 numeroon 102, josta siirrettiin 1721 numeroon 21. Sijoitettiin lokakuussa 1721 UHRR:n Ylä-Hollolan komppanian sysmälaisen Karilanmaan Yskälän rusthollin numero 124

124 SE/KrA Rullor 1724– vol. 198 Närke-Värmlands regemente 1775: 4–5; SE/KrA GMR vol. 188, Närke-Värmlands regemente 1777: 21–22.

125 SE/KrA KrK, Krigsmanshuskontoret D, Liggare *etc.* vol. 16a, Rullor över gratialister regementsvis och alfabetiskt uppställda 1776–1813: 276.

126 SE/RA Mantalslängder 1642–1820, Örebro län vol. 106 (1749:1): 156; sama vol. 132 (1774): 112; SE/RA Digitala forskalsal, Specialsök, Indelningsverket (Grill), hakusana *Laggarehult*.

127 SE/KrA KrK, Krigsmanshuskontoret E IX c, Förteckning på avgångna gratialister vol. 5 (1780–1810): *sp.*

128 Henkikirjoissa merkintä vaimosta vuosina 1756–1761. SE/RA Mantalslängder 1642–1820, Örebro län vol. 114 (1756): 182; sama vol. 119 (1761): 137.

129 SE/KrA GMR vol. 187, Närke-Värmlands regemente 1767: 265.

rakuuna. Siirto 4.2.1723 Ylä-Hollolan komppanian 2. rumpaliksi. Kuoli 28.4.1724.¹³⁰ Talollinen Risto Juhonpoika Orimattilan Kuivannosta lupasi rumpali Johan Christopher Franckelle myötäjäisinä tyttärensä edesmenneen äidin perintönä kaiken sen, jonka äiti oli aikanaan Risto Juhonpojan kanssa avioituessaan tuonut taloon. Perintöön kuuluivat lehmä, neljä lammasta, hopeasormus, kaksi pientä karitsaa, kaksivuotias hieho, kirves, viikate, kaksi markkaa kuparia, välly ja villapeite. Lisäksi Risto Juhonpoika oli luvannut omasta puolestaan yhden aitan ja hevosen. Loppuun kuluneiden vällyn ja villapeitteen sijasta hän antoi raanun, mutta unohti pian häiden jälkeen luvanneensa myös hevosen.¹³¹ — Puoliso Orimattilassa joulukuussa 1723 piika *Kaarina Ristontytär* Kuivannosta, vanhemmat Risto Juhonpoika ja Maria Andersintytär.¹³²

Anders Frisk (Torbiörnsson. S.)

Värmlannissa noin 1702–1704. Uplannin säätyläisrakuunarykmentin Henkikomppanian 2. rumpali 13.8.1719.¹³³ Anders Torbiörnssonista todetaan vuoden 1721 rullassa, että hän kuuluu Uudenmaan ratsuväkeen — *hör till Nylands Ryttare*. UHRR:n Henkikomppanian 2. rumpali 15/16.10.1721.¹³⁴ Siirto 17.12.1737 komppanian 1. rumpaliksi.¹³⁵ Rykmentti laivattiin lokakuun alussa 1743 Tanskan hyökkäysuhan alla muiden suomalaisrykmenttien tavoin Ruotsiin Anders Frisk mukanaan ja marssitettiin Skooneen sen puolustuksen vahvistukseksi. Paluu tapahtui kesän 1744 alussa. Ero 19.10.1767.¹³⁶ Anders Friskille myönnettiin 11.11.1767 armeijan eläkekassan eläke.¹³⁷ Mainitaan vuonna Lohjan Valbyssä 1726,¹³⁸ asuen sittemmin vuosina 1728–1737 Karjaalla Henkikomppanian 1. korpraalin puustellissa Starkomissa¹³⁹ ja viimeistään vuodesta 1738 alkaen komppaniansa 1. rumpaliksi siirtyessään 1. rumpalin puustellissa Inkoon Joddbölessä. Kuoli Joddbölessä 18.2.1787. —

130 KA Militaria 392, UHRR:n vuoden 1728 pääkatselmusrulla: 945.

131 KA Uudenkylän kesäkäräjät 18.–20.6.1723: 244–245.

132 Sulhasen nimeksi vihittyjen luetteloon on merkitty Johan Jören Frank. Lisäksi Risto Juhonpojan Kuivannon Storbystä avioituessa toiseen kertaan, vihkimerkinnässä todetaan, että Risto Juhonpojan edellinen puoliso oli Maria Andersintytär ja heillä yksi tytär Kaarina. KA Orimattilan vihityt 3.3.1701.

133 SE/KrA GMR vol. 1631, Upplands ståndsdragoner 1719: *sp*.

134 SE/KrA KrK, Militiekontoret G IV b, Avlöningshandlingar vol. 71 (1722): *sp*; KA Militaria 392, Uudenmaan ja Hämeen rakuunarykmentin vuoden 1728 pääkatselmusrulla: 89.

135 SE/KrA Finska regementen, Nylands och Tavastehus läns dragonregemente G I 13, Räkenskaper 1738: 8932.

136 SE/KrA GMR vol. 1092, Nylands och Tavastehus läns dragonregemente 1775: 12.

137 SE/KrA Arméns pensionskassa 004:Ö E 2, Inkomna brev *etc.* vol 10 (1765–1768): 219–220v.

138 KA 8175:1639v.

139 KA 8184:530 (Tositekirja 1728); KA 8212c:1286 (Tositekirja 1733). Puustelleista Roos 1933: 291.

Puoliso jo 1724 *Maria Niilontytär*, s. 1696, k. Joddbölessä 1.1.1782 vanhuuteen 85-vuotiaana. Vanhemmat UHRR:n Henkikomppanian karjaalaisen Heimosen Lillgårdin rustholin numero 34 rakuuna Nils Trutman ja Sara.

Lapsia:

Henrik Frisk, s. rippikirjojen ja erään Kirkkonummelta armeijan eläkekassaan toimitetun papinkirjan mukaan 1725.¹⁴⁰ UHRR:n Henkikomppanian 2. rumpali jo 1743, kuoli rullan mukaan 16.4.1789. Rykmentti laivattiin lokakuun alussa 1743 Tanskan hyökkäysuhan alla muiden suomalaisrykmenttien tavoin Ruotsiin Henrik Frisk mukanaan ja marssitettiin Etelä-Ruotsiin sen puolustuksen vahvistukseksi. Paluu tapahtui kesän 1744 alussa. Laivattiin rykmentin mukana Helsingistä Pommeriin. Lähtö tapahtui 13. syyskuuta 1761, ja alus saapui Rügenin saarelle Pertiin 26. syyskuuta samana vuonna.¹⁴¹ Paluulaivaus Pommerista tapahtui heinäkuussa 1762.¹⁴² Asui vuosina 1750–1754 puolisonsa kotitalossa Ingvalsbyn rusthollissa Kirkkonummella palaten viimemainittuna vuonna takaisin Inkoon Joddböleen ja vuonna 1765 jälleen Ingvalsbyn Västergårdiin. Kuoli Ingvalsbysssä 29.4.1789 korkeaan kuumeeseen 64-vuotiaana. — Puoliso Kirkkonummella 8.10.1749 *Margareetta Henrikintytär Ste(e)nman* Ingvalsbystä, s. Ingvalsbysssä 4.2.1727, k. Ingvalsbysssä 6.12.1802 vanhuuteen 77-vuotiaana. Vanhemmat rusthollari Henrik Steenman ja Anna Eerikintytär.

Maria Andersintytär (Frisk), s. 1729. Leski jo 1775. Muutti toistamiseen Joddbölestä Karjaalle vuonna 1778. Myöhemmät vaiheet selvittämättä. — Puoliso 1. Inkoossa 29.10.1747 renki *Eerikki Mikonpoika* Bredsisstä, s. noin 1726. UHRR:n Raaseporin komppanian 23.1.1756 palvelukseen astunut tenholalaisen Hangistin rusthollin numero 123 rakuuna sotilasnimellä *Hagman*. Perhe asui 1750-luvun aluksi Hangistin rusthollissa, mutta muutti jo 1750-luvun lopulla Inkoon Joddböleen. Hagman kuoli Joddbölessä, rullan mukaan 27.11.1760, korkeaan kuumeeseen 34-vuotiaana ja haudattiin Inkoossa 6.12.1760. Vanhemmat Mikko ja Hagmanin taloudessa asunut leskiäiti Maria Henrikintytär. — Puoliso 2.¹⁴³ Inkoossa 13.10.1765 *Henrik Knopman* Snappertunan Knopbölestä, s. siellä 12.10.1740. Muutti avioliiton myötä Inkoon Joddböleen, mutta jo seuraavana vuonna 1766 vaimonsa sekä lasten Marian ja Iisakin kanssa takaisin Karjaalle. Vanhemmat Erik Klemetinpoika Knopman ja Maria Erikintytär.

Anna Stiina Andersintytär Frisk, s. Karjaan Starkomissa 20.8.1734. Kuoli rippikirjan mukaan Joddbölessä 1757. — Naimaton.

140 SE/KrA Arméns pensionskassa 004:Ö E 5, Meritband vol. 7 (1769–1775): 1065.

141 KA Uudenmaan ja Hämeen läänin rakuunarykmentin seurakunnan arkisto I Aa:1, Rippikirja Pommerissa olevalle komennuskunnalle 1761–1762: nimiöisivu.

142 Kankaanpää 2012: 63 ja 64.

143 Vihkimerkinnässä morsiamena virheellisesti sisar Anna Stiina Andersintytär Frisk, joka merkitty leskeksi. Rippikirjassa puolisona *Maria Andersintytär*, s. 1728. Samoin 18.3.1766 Joddbölessä syntyneen Isaakin äitinä. Perheeseen syntyi vielä 1769 tytär Kaarina.

Petter Frisk

S. Itä-Göötanmaalla 1698. Uplannin säätyläisrakuunarykmentin kapteeni Karl Wachsclagerin/Abraham Rudolf Gyllenhaalin eli 6. komppanian säätyläisrakuuna 6.5.1716 numerossa 25, josta hänet siirrettiin 1.9.1717 heiveröisyyden vuoksi — *klenhets skull* — komppanian 2. rumpaliksi.¹⁴⁴ UHRR:n Porvoon komppanian 1. rumpali 16.10.1721, alustava ero 4.12.1734.¹⁴⁵ Peri lainvastaisesti hänelle palkkataloiksi osoitetujen talojen veroja vuosilta 1722 ja 1723 siitä huolimatta, että taloille oli myönnetty vapaavuosia. Katso laajemmin 138.

Gustaf Gierman(d), Jerman, Jerfman

S. Uplannissa 1699. Uplannin säätyläisrakuunarykmentin kapteeni Petter Bährin eli 5. komppanian 1. rumpali. Palvelukseen 16.9.1715.¹⁴⁶ UHRR:n Majurin komppanian 1. rumpali 14.10.1721, ero kelvottomana 28.8.1735.¹⁴⁷ Toimi sittemmin metsänvartijana Sipoossa.¹⁴⁸ Asui Sipoossa Hindsbyn Meilissä ainakin vuodesta 1726.¹⁴⁹ Mainitaan Meilissä viimeisen kerran vuoden 1737 henkikirjassa.¹⁵⁰ Todetaan jo maaliskuussa 1738 päivätyssä rästiluettelossa häipyneen Ruotsiin.¹⁵¹ Vuosina 1739–1741 Meilissä mainitaan ainoastaan Giermanin puoliso Anna.¹⁵² Gustaf Giermanilta jäi rästejä vuosien 1735–1741 manttaali- sekä tuomarin- ja laamanninmaksuista yhteensä 8 kuparitaalaria 2 äyriä.¹⁵³ — Puoliso jo 1726¹⁵⁴ *Anna Larsintytär*. Mainitaan marraskuussa 1731 olleen toisen palveluksessa Helsingissä.¹⁵⁵ Ilmeisesti Torbackan isännän Samuel Larsinpojan sisar, sillä tämä esiintyy nuorempien poikien kummina ja toisaalta Gustaf Gierman esiintyi Samuli Larsinpojan 16.9.1730 kastetun pojan kummina.

144 SE/KrA GMR vol. 1630, Upplands ståndsdragoner 1718: 369, 358.

145 SE/KrA GMR vol. 1090, Nylands och Tavastehus läns dragonregemente 1735: 366.

146 SE/KrA GMR vol. 1630, Upplands ståndsdragoner 1718: 287.

147 SE/KrA KrK, Militiekontoret G IV b, Avlöningshandlingar vol. 71 (1722): *sp*; KA Militaria 392, UHRR:n vuoden 1728 pääkatselmusrulla: 433; SE/KrA GMR vol. 1090, Nylands och Tavastehus läns dragonregemente 1735: 109.

148 KA 8226:1152 (Tositekirja 1737); KA 8229:1082 (Tositekirja 1738); KA 8232:1075 (Tositekirja 1739); KA 8241a: 258 (Tositekirja 1749); KA 8244:1342–1343 (Tositekirja 1741).

149 KA 8175:1947 (Tositekirja 1726); KA 8184:12 (Tositekirja 1728); KA 8194:227 (Tositekirja 1730); KA 8212a:273 (Tositekirja 1733).

150 KA 8226: 1152 (Tositekirja 1737).

151 KA 8226:1413–1414 (Tositekirja 1737), *denne har afwikit orten, och som det förliudes, begifwit sig öwer till Swerige för sin fattigdom*.

152 KA 8232:1075 (Tositekirja 1739); KA 8241a:258 (Tositekirja 1740); KA 8244:1342–1343 (Tositekirja 1741).

153 KA 8248:2893–2894 (Tositekirja 1742), *General Rest Ransakning Längd för Borgå Härad*.

154 KA 8175:1947, Hindsby Jerfman ja Anna vaimo (Tositekirja 1726).

155 KA Sipoon syyskäräjät 15.–17.11.1731: 519–519v.

Lapsia:

Gustaf, s. Sipoossa Hindsbyn Meilisissä 31.10.1729.

Anders, s. Hindsbyn Torbackassa 20.5.1733.

Samuel, s. Sipoon Myrkrogissa 10.3.1736.

Jonas Lillia

S. Smoolannissa noin 1697. Uplannin viisikärsatsuväkirykmentin ratsumestari Abraham Salmoonin eli 7. komppanian, joka oli alkuaan smoolantilainen kolmikasratsuväkikomppania, kolmikasratsumies numero 79. Palvelukseen 1717, palkkaajaruotuna Smoolannin ratsuväkirykmentin Everstiluutnantin komppanian Baggetorpin rusthollin numero 42 rusthollari Pär Nilsson. Rustholli sijaitsi Misterhultin pitäjässä Kalmarin läänissä.¹⁵⁶ UHRR:n Ala-Hollolan komppanian hauholaisen Hahkialan Hinttolan rusthollin numero 90 rakuuna 18.10.1721, Sääksmäen komppanian 2. rumpali 11.6.1726, ero 9.10.1727.¹⁵⁷

Erik Nor(d)berg

Eerikinpoika. S. Närkessä 1703. Uplannin säätyläisrakuunarykmentin kapteeni Petter Bährin eli 5. komppanian 2. rumpali. Palvelukseen 20.11.1719.¹⁵⁸ UHRR:n Raaseporin komppanian 1. rumpali 14.10.1721.¹⁵⁹ Rykmentti laivattiin lokakuun alussa 1743 Tanskan hyökkäysuhan alla muiden suomalaisrykmenttien tavoin Ruotsiin Erik Norberg mukanaan ja marssitettiin Skooneen sen puolustuksen vahvistukseksi. Paluu tapahtui kesän 1744 alussa. Asui Heikki Matinpojan eli Martti Heikinpojan talossa Nummenkylän Lukkarissa.¹⁶⁰ Muutti Norbergin toisen avioliiton myötä perheineen Lohjan Kiviniemeen asettuen Antilan taloon.¹⁶¹ Kuoli 27.7.1750, mahdollisesti linnoitutyökomennuk-

156 SE/KrA GMR vol. 1616, Upplands tre- och femmänningsregemente kavalleri 1719: *sp.*

157 KA Militaria 392, Uudenmaan ja Hämeen rakuunarykmentin vuoden 1728 pääkatselmusruulla: 1203, 777.

158 SE/KrA GMR vol. 1631, Upplands ståndsdragoner 1719: *sp.*

159 SE/KrA KrK, Militiekontoret G IV b, Avlöningshandlingar vol. 71 (1722): *sp.*

160 KA Nummen RK 1724–1740: 20, 160; KA 8212b:701 (Tositekirja 1733); KA 8214:1247 (Tositekirja 1734); KA 8218a:498 (Tositekirja 1735); KA 8222:1870 (Tositekirja 1736); KA 8232:1515 (Tositekirja 1739); KA 8254:603 (Tositekirja 1743). Ks. myös Dammert & Keinänen 2021: 196.

161 KA 8277:74 (Henkikirja 1749), Trumslagare Erik Norberg ja vaimo Greta; KA 8287:69v (Henkikirja 1751), *Trumslagare Norbergs encka.*

sella Helsingissä.¹⁶² — Puoliso 1. jo 1722 *Maria Heikintytär*, s. noin 1703,¹⁶³ k. haudattiin Nummen kirkkoon 9.10.1740. Vanhemmat Nummenkylän Lukkarin isäntä Heikki Matiaksenpoika ja hänen ensimmäinen puolisonsa Riitta Heikintytär.¹⁶⁴ — Puoliso 2. Lohjalla 10.3.1742 piika *Reetta Eerikintytär* Kiviniemestä, s. 1701. Norbergin kuoltua leskelle maksettiin armovuoden apuna puolelta vuodelta 12 hopeataalaria 16 äyriä ja hautausapuna 12 hopeataalaria 8 äyriä, yhteensä 24 hopeataalaria 24 äyriä.¹⁶⁵ Kuoli Kiviniemessä rumpalin leskenä 14.7.1788 halvaukseen 87-vuotiaana. Reetta Eerikintytär avioitui sittemmin Lohjalla 28.3.1756 toiseen avioliittoonsa UJR:n Lohjan komppanian 1. rumpali Henrik Forsmanin kanssa, joka joutui vangiksi Wollinissa 24.11.1757 ja kuoli vankeudessa ollessaan.¹⁶⁶

Lapsia 1. avioliitosta:

Erik, s. Nummen Nummenkylässä (Lukkarissa?) 27.4.1723, haudattiin Nummella 18.10. samana vuonna.

Maria, s. Nummenkylässä 1.11.1724, haudattiin Nummella 10.1.1725.

Johan Nor(d)berg, s. Nummenkylässä 1.8.1729. UHRR:n Henkikomppanian lohjalaisen Pullisin rusthollin numero 58 rakuuna 25.5.1747, Henkikomppanian profossi eli piiskuri 11.12.1749 — *och Nordberg blir efter begiäran prophos wid Compagniet*.¹⁶⁷ Oli Pommerin sodassa. Mainitaan Lohjan Maksjoessa Henkikomppanian piiskurin virkatalossa Ketussa¹⁶⁸ vaimonsa Kirstin kanssa vuosina 1756–1761.¹⁶⁹ Kuoli 14.6.1762,¹⁷⁰ ilmeisesti Pommerissa, sillä paluulaivaus sieltä tapahtui vasta heinäkuussa 1762.¹⁷¹ Johan Nordbergin alaikäisten lasten toinen holhooja oli lasten isän veli, jalkaväen korpra-

162 SE/KrA GMR vol. 1091, Nylands och Tavastehus läns dragonregemente 1767: 308. Erik Norberg kuoli mahdollisesti Helsingissä, sillä komppania oli komennettu kesä- ja syyskaudeksi linnoitustöihin Helsinkiin. KA Militaria 399, Uudenmaan ja Hämeen läänin rakuunarykmentti, Raaseporin komppanian Inskrifnings Längd ... uti Helsingfors d: 11. Maji 1750 ja Inskrifnings Längd ... uti Helsingfors d: 16. October 1750: *sp*.

163 KA Nummen rippikirja 1724–1740: 160, rippikirjassa ikätietona 37-vuotta kuten puolisolleen.

164 Dammert & Keinänen 2021: 196.

165 SE/KrA Finska regementen, Nylands och Tavastehus läns dragonregemente G I 15, Räkenskaper 1751: 7148–7148v.

166 SE/KrA GMR vol. 1023, Nylands regemente 1758–1761/1758: *sp*; SE/KrA GMR vol. 1024, Nylands regemente 1767–1778/1767: 247.

167 SE/KrA KrK, Militiekontoret G IV b, Avlöningshandlingar vol. 79 (1749): *sp*; KA Militaria 396, UHRR:n Henkikomppanian rulla 11.12.1749. Vrt. UHRR:n vuoden 1767 pääkatselmusrulla, jossa sivulla 17 kopiontivirheen seurauksena vuosiluku 1759.

168 Roos 1927: 222.

169 KA 8313:124v (Henkikirja 1756); KA 8319:133 (Henkikirja 1757); KA SAY Lohja 1760–1779: 45 (Maksjoki, Ketun puustelli).

170 SE/KrA GMR vol. 1091, Nylands och Tavastehus läns dragonregemente 1767: 17.

171 Kankaanpää 2012: 63 ja 64.

li Erik Nordberg, toinen Kiviniemen Antilan isäntä Juho Eerikinpoika Antila, molemmat siis Lohjalta.¹⁷² — Puoliso Lohjalla 5.11.1747 piika *Kirsti Juho/Yrjöntyttär* Moisiosta tämän ensimmäisessä avioliitossa. s. 1718, k. Maksjoen Pailassa Lohjalla 10.10.1791 vanhuuteen 73-vuotiaana. Toinen puoliso Lohjalla 4.10.1763 talollisenpoika Henrik Eerikinpoika Maksjoen Pailasta.

Erik Eerikinpoika Nordberg, s. Nummella 27.12.1734. UJR:n Lohjan komppanian 2. rumpali 15.9.1751, komppanian 6. korpraali 3.5.1762 sijoitettuna somerolaiseen Joensuun ruotuun numero 108. Ero 18.10.1789 ja tilalle otettiin hänen oma poikansa, myös nimeltä Erik. Erik Norbergille myönnettiin 14.5. 1794 4. luokan eläke suuruudeltaan 3 riksiä 16 killinkiä.¹⁷³ Pituus 5 jalkaa ja 9 1/4 tuumaa. Oli Pommerissa sodan alusta loppuun — *bewistat kriget i Pommern från början till slut* — eli vuodet 1757–1762. Mainitaan Kiviniemen Antilassa Lohjalla äitipuolensa kanssa vielä 1756,¹⁷⁴ merkitty myös Lohjan Maksjokeen vaimonsa Marian kanssa Pommerin vuosinaan vuosina 1757–1761.¹⁷⁵ Muutti korpraaliylennyksen seurauksena Someron Joensuuhun. Kuoli siellä 16.1.1802. — Puoliso Lohjalla loppuvuodesta 1756 piika, talollisentyttär *Maria Jaakontyttär* Vappulan Tynnistä, s. siellä 7.4.1733, k. Someron Joensuussa 20.11.1792 halvaukseen 58-vuotiaana. Vanhemmat talollinen Lohjalla Jaakko Juhonpoika Tynni ja Maria Heikintytär.

Lapsi 2. avioliitosta:

Hans Henrik Nor(d)berg, s. Lohjalla isänsä kuoleman jälkeen 20.3.1751. Asui äitinsä kanssa Lohjan Kiviniemessä. Muurarimestari. Uudenmaan ja Hämeen läänin rakuunarykmentin Henkikomppanian lohjalaisen Laakspohjan rusthollin numero 57 rakuuna 22.3.1791 sotilasnimellä Lax — *nu wistas Hans Henrik Norberg*, ero heikkonäköisenä 2.7.1800. Pituus 5 jalkaa 8 tuumaa. Kuoli Lohjan kirkonmäellä 8.4.1809 keuhkotautiin 59-vuotiaana. — Puoliso jo 1779 *Leena Juhontytär Hellman*, s. 1752, k. kirkonmäellä 7.7.1810 köyhänä vesitautiin 58-vuotiaana.

Anders Siöwall

S. Skoonessa noin 1697, mahdollisesti Kristianstadissa sunnuntaina 2.1.1698, vanhemmat hattumaakari Rasmus Andersson (Siöwall) ja Kristina.¹⁷⁶ Alkuaan Uplannin viisikäsratsuväkirykmentin kapteeni Abraham Salmoonin eli 7. komppanian Smoolannin

172 KA Raaseporin tuomiokunnan ilmoitusasia 1761–1776: 231–232 (1.4.1769).

173 SE/KrA KrK, Krigsmanshuskontoret D, Liggare etc. vol. 11, Rullor över gratialister 1784–1813: 406; sama, vol. 16a, Rullor över gratialister 1776–1813: 325.

174 KA 8308:103v (Hk 1755), *Trumsl. Norberg, Trumslagare encka Greta*; KA 8313:125 (Henkikirja 1756).

175 KA 8319:133 (Henkikirja 1757); KA 8328:134 (Henkikirja 1759); KA SAY, Lohja 1760–1779: 45 (Maksjoki, Ketun puustelli).

176 SE/LLA Kristianstads stadsförsamlings kyrkoarkiv C I/3, Födelse- och dopböcker 1689–1718: 102.

kolmikasaratumies 1.2.1720 numerossa 101, josta siirto 1721 numeroon 50, jota ylläpiti palikkaajana Vetlanden komppanian Skogängin rusthollin numero 73 rusthollari Isak Torstersson Skeden/Mellbyn (naapuripitäjiä) pitäjistä Jönköpingin läänistä.¹⁷⁷ UHRR:n Ala-Hollolan komppanian pälkänäläisen Kirpun Sikalan rusthollin numero 47 rakuuna 18.10.1721, Ala-Hollolan komppanian 2. rumpali 11.2.1723, ero 13.3.1732.¹⁷⁸ Asui vielä vuonna 1728 Sahalahdella Töykänän Kässilässä merkinnällä *flytt. till Lampis Sn*,¹⁷⁹ vuodet 1729–1730 Syrjäntaan Soilassa Lammilla.¹⁸⁰ Soilan puustellin lampuodilla Antti Matinpojalla ja Siöwallilla näytti olleen riitaa monenlaisista asioista. Siöwall oli Soilan vapaavuosista huolimatta perinyt lampuodilta erinäisiä veroparselleita, jonka omavaltaisuuden Antti Matinpoika kirjautti myös vuoden 1728 pääkatselmuspöytäkirjaan.¹⁸¹ Seuraavana vuonna kiisteltiin päivätöistä.¹⁸² Myös Siöwallin puoliso Julianan Eskontytär sai kärsiä Siöwallin ja paikkakuntalaisten huonoista suhteista. Juliana oli kesällä 1729 poistumassa eräästä sotilastorpasta, josta hän oli ollut hakemassa olutta, kun paikalla ollut Siöwallin puustellin emäntä Maria Sipintytär heitti Julianan päälle uunista ottamiaan hehkuvia hiiliä.¹⁸³ Siöwallilta jäi Lammin vuosilta 1729 ja 1730 rästejä yhteensä 3 taalaria. Loppusyksystä 1732 laaditun rästiluettelon mukaan hän oli muuttanut vaimoineen Ruotsiin — *är nyl:n med sin hustru till Swerige afskedada och öfvergången*.¹⁸⁴ Pestautui Ruotsiin saavuttuaan Tukholmaan majoittuneen Henkikaartin kapteeni Malcolm Hamiltonin/Carl Biörnbergin komppanian 1. rumpaliksi 1.8.1732. Henkikaartin rullien mukaan hän oli syntynyt Kristianstadissa 1692, ei omannut käsityötaitoa ja oli naimaton.¹⁸⁵ Hän kuoli Tukholmassa 4.5.1742.¹⁸⁶ — Puoliso 1. Sahalahdella 15.4.1723 piika *Juliana Eskontytär* Töykänästä, s. siellä ja kastettiin Sahalahdella 3.4.1692. Vanhemmat Töykänän Sipilän isäntä¹⁸⁷ Esko Sipinpoika ja Susanna Rekontytär. — Puoliso 2.(?) noin 1737 N. N.¹⁸⁸

177 SE/KrA GMR vol. 1617, Upplands tre- och femmänningsregemente kavalleri 1721 (helmikuu): sp; sama vol. 1618 (lokakuu 1721): sp.

178 SE/KrA GMR vol. 1090, Nylands och Tavastehus läns dragonregemente 1735: 310.

179 KA SAY, Sahalahti 1723–1739: 7.

180 KA 8190:13 (Tositekirja 1729); KA 8195:80 (Tositekirja 1730). Ks. myös KA SAY, Lammi 1720–1739: 19.

181 KA Militaria 392, UHRR:n vuoden 1728 pääkatselmuksessa esitetyt valitukset: 1431–1432.

182 KA Lammin syyskäräjät 30.9.–2.10.1729: 308v.

183 KA Lammin kesäkäräjät 29.–31.5.1729: 286–286v.

184 KA 8201:1776 (Tositekirja 1731).

185 SE/KrA GMR vol. 1129, Lifgardet till fot 1735: 579; sama vol. 1130 (1737): 431; sama vol. 1131 (1740): 325.

186 SE/KrA GMR vol. 1133, Lifgardet till fot 1745: 529; SE/SSA Svea livgardes norra bataljons kyrkoarkiv C 2, Död- och begravningsböcker 1741–1762: 355.

187 Poppius 1954: 158.

188 Anders Siöwall mainitaan 1735 naimattomana, mutta 1737 ja 1740 jälleen naimisissa olleena.

Lapsia:

Regina, s. Sahalahden Töykänässä ja kastettiin Sahalahdella 16.12.1723.

Carolus, s. Töykänässä ja kastettiin Sahalahdella 8.11.1725, k. Töykänässä ja haudattiin 9.1.1726.

N.N., s. Töykänässä ja kastettiin Sahalahdella 25.8.1727.

Erasmus, s. Pälkäneen Äimälässä ja kastettiin 25.2.1732. Kastemerkinässä äitinä Susanna Yrjöntyttä (Sic!).

Sören/Söfring/Severin eli Anders Spåra

S. Länsigöötanmaalla noin 1704. Uplannin säätyläisrakuunarykmentin kapteeni Frans Carl von Didronin eli 8. komppanian 1. rumpali 12.12.1719, jolloin todetaan tulleen palveluskelvottoman Anders Hurtigin tilalle nimellä Sören Simonsson Trumma, mutta kirjattiin jo seuraavassa pääkatselmusrullassa nimellä Sören Simon Spåre.¹⁸⁹ Palvelusvuosien perusteella olisi ollut palveluksessa jo vuonna 1717. Jostain syystä hän esiintyy niin suomalaisasiakirjoissa kuin Suomessa oleskelunsa ajan palkkaluetteloissa myös etunimellä Anders ja lastenkin patronyymiminimissä viitataan säännönmukaisesti Andersiin.¹⁹⁰ Mainitaan muun muassa Tammelassa Nybyn Pietilässä vävynä jo 1720-luvulla etunimellä Anders. UHRR:n Sääksmäen komppanian 1. rumpali 16/15.10.1721.¹⁹¹ Asui Nybyn Pietilässä.¹⁹² Kuoli Kaukjärven Tarrissa 17.6.1756 ja haudattiin Tammelassa 20.6. samana vuonna. Perheen taloudellinen tila selviää säilyneistä perukirjoista. Ensimmäisen puolison Liisa Sipintyttären jälkeen pidetyssä perukirjoituksessa 20.11.1749 pesä todettiin vielä vaatimattomaksi ja ennen kaikkea velkaiseksi. Pesän varallisuus koostui yhdestä 18 kuparitaalarin arvoiseksi arvioidusta lehmästä, kahdesta kuparitaalarin arvoisesta lampaasta sekä vaatetavaroista, tarvekaluista ja rumpalin varusteista, jotka viimeainitut arvioitiin yhteensä 73 kuparitaalarin arvoisiksi. Vaatimuksia oli peräti 125 kuparitaalaria, joista 45 taalaria oli käteistä velkaa kersantti Ugglalle ja 20 taalaria kahdelle muulle lainanantajalle. Lisäksi Spåran perhe oli saanut lainaksi viljaa kirkko-

189 SE/KrA GMR vol. 1631, Upplands ståndsdragoner 1719: *sp*; sama vol. 1632, Upplands ståndsdragoner 1720: *sp*.

190 Säätyläisrakuunarykmentin rullissa 1719, 1720 ja 1721 etunimenä Sören, palkkaluetteloissa 1722 Sören, 1726, 1728 ja 1729 Anders, ja UHRR:n vuoden 1728 rullassa Anders, vuosien 1735 ja 1767 Severin. Lisäksi vuoden 1741 palkkaluettelossa todetaan seuraavaa: *Severin Sporre kallas i förledit åhrs aflöningslista och förslag Anders Spora*. SE/KrA KrK, Militiekontoret G IV b, Avlöningshandlingar vol. 76 (1741): nr 10. Toisaalta tuomiokirjoissa Severin. KA Lopen syyskäräjät 2.–3.10.1724: 823–825 § 12 ja § 13.

191 SE/KrA KrK, Militiekontoret G IV b, Avlöningshandlingar vol. 71 (1722): *sp*; KA Militaria 392, Uudenmaan ja Hämeen rakuunarykmentin vuoden 1728 pääkatselmusrulla: 775.

192 KA SAY, Jokioinen 1720–1739: 12 (etunimellä Anders) ja 1740–1759: 16 (etunimellä Söfring). Merkinät vuosilta 1729–1756.

herra Amnellilta, luutnantti Borgströmiltä, kersantti Ugglalta ja vainajan veljeltä torppari Adolf Sipinpojalta yhteensä 3 tynnyriä.¹⁹³ Jaettavaa pesästä ei siis jäänyt. Todettakoon vielä, että perukirjoituksessa lasten edunvalvojana toimi edellä mainittu äidin veli torppari Adolf Sipinpoika Nybyn Jussilasta. Söfring Spåran kuoltua tilanne oli jo toinen. Käteistä oli 27 kuparitaalaria. Muu omaisuus, valakki, rumpalin univormu ynnä muu vaatetavara, tarvekalut ja hevosen varusteet tekivät yhteensä 354 taalaria 16 äyriä. Pesä oli myös velaton, joskin poika Carl Fredrik oli saava 15 taalaria ja leski Maria Rekontyttären edellisestä avioliitosta syntyneet pojat Juho ja Simo Eerikinpojat isänperintönä yhteensä 24 taalaria 20 1/2 äyriä.¹⁹⁴ — Puoliso 1. Tammelassa 14.2.1725 *Liisa Sipintytär* Nybystä, s. noin 1707, k. Nybyssä suonenvetoon 42-vuotiaana ja haudattiin Tammelassa 11.6.1749. Vanhemmat talollinen Nybyn Pietilässä Sipi Yrjönpoika ja Riitta Yrjöntytär. — Puoliso 2. Tammelassa 13.2.1750 sotilaanleski *Maria Rekontytär* Kaukjärven Tarrista, s. 1709. Maria Rekontyttären edellinen puoliso Tammelassa 3.4.1729 UJR:n Everstiluutnantin komppanian tammelalaisen Kaukjärven ruodun numero 29 ruotusotamies *Eerikki Matinpoika Jockman/Joutman* Kankaisista, palvelukseen 22.9.1731. Syntynyt Hämeessä, kuoli Ruotsissa 20.1.1744 joukkojen ollessa komennettuna Skooneen vahvistamaan Tanskan hyökkäysuhan alla Skooneen puolustusta.

Lapsia:

Riitta Andersintytär Spåra, s. Nybyssä 12.3.1726. Kuoli Järvenpään torpassa Tammelassa 29.1.1797 halvaukseen 70-vuotiaana. — Puoliso Tammelassa 11.2.1750 *Gustav Liungell*, s. noin 1722/1723. UJR:n Everstiluutnantin komppanian tammelalaisen Järvenpään ruodun numero 28 ruotusotamies 20.12.1749, ruotupalkkainen korpraali 16.7.1764 edelleen numerossa 28, korpraalin palkka 10.9.1776 edelleen ruodussa numero 28. Ero pääkatselmuksessa Helsingin Malmilla 27.6.1778. Oli Pommerissa koko sodan alusta loppuun eli vuodet 1757–1762. Miehet laivattiin paluumatkalle Stralsundissa 9.7.1762 kaljuuna Königen Preusseniin. Kuoli Tammelan Järvenpäässä 8.7.1785 ”umpitautiin” 63-vuotiaana.

Karl Fredrik Spåra eli Spårfelt, s. Nybyssä 2.1.1729. UJR:n Everstiluutnantin komppanian jokioislaisen Jänhijoen ruodun numero 81 ruotusotamies 15.2.1748, korpraali 13.10.1764 ypäjäläisessä Berttulan ruodussa numerossa 61, siirto 10.10.1767 Ojaisen ruotuun numero 40, ero 4.2.1789. Asui Ladonvainion sotilastorppaa Jokioisissa. Oli Pommerissa koko sodan alusta loppuun eli vuodet 1757–1762. Miehet laivattiin paluumatkalle Stralsundissa 9.7.1762 kaljuuna Königen Preusseniin. Pituus 6 jalkaa 2 tuumaa. Sotamieshuonekassan 3. luokan eläke 14.5.1793 suuruudeltaan 5 riksiä vuodessa, jota hänelle maksettiin 1.7.1793 alkaen.¹⁹⁵ Kuoli Jokioisten Ladonvainiossa Äijälän torpassa 25.4.1798 ”vanhuuden raihnaisuuteen” 69-vuotiaana. — Puoliso 1. Jokioisissa

193 KA Sääksmäen tuomiokunnan perukirjat Sm 139 (1745–1752): 454–455v (20.11.1749).

194 KA Sääksmäen tuomiokunnan perukirjat Sm 140 (1753–1758): 489–490v (27.9.1756).

195 SE/KrA Krigsmanshuskontoret D, Liggare etc. 1776–1813: 333.

7.1.1750 talollisentytär *Maria Mikontytär* Ladonvainion Mikkolasta, s. siellä 23.5.1727, k. haud. Tammelassa 13.11.1774 menehdyttyään Ladonvainiossa vesitautiin 47-vuotiaana. Vanhemmat talollinen Ladonvainion Mikkolassa Mikko Antinpoika ja tämän ensimmäinen puoliso Anna Heikintytär. Maria Mikontyttären jälkeen velattoman pesän varallisuudeksi saatiin 631 kuparitaalaria 9 äyriä, josta mainittakoon 48 kuparitaalarin arvoinen hopeapikari sekä varsin huomattava karjamäärä, 132 kuparitaalarin arvoinen tamma, kolme lehmää, mullisonni, porsas, seitsemän lammasta, vuoden vanha pukki, yksi kili ja vanha sika, yhteensä tamma mukaan lukien 261 kuparitaalaria 16 äyriä.¹⁹⁶ — Puoliso 2. Jokioisissa 30.4.1775 talollisentytär *Katri Pertuntytär* Ladonvainion Äijälästä, s. siellä 17.10.1746, k. Ladonvainiossa 4.7.1776 korkeaan kuumeeseen 29-vuotiaana. Vanhemmat talollinen Perttu Antinpoika ja Riitta Tuomaantytär. — Puoliso 3. Jokioisissa 6.1.1777 talollisentytär *Sohvi Martintytär* Minkiön Roitosta, s. siellä 22.3.1750, k. Jokioisten Ladonvainiossa 22.5.1820 vanhuuteen 70-vuotiaana. Vanhemmat talollinen Martti Matinpoika ja Anna Sipintytär.

Simon Spårfelt (Sporfelt), s. Nybyssä 19.11.1731. UJR:n Everstiluutnantin komppanian jokioislaisen Kiipun ruodun numero 70 ruotusotamies 13.5.1751, kuoli Pommerissa 24.5.1758.¹⁹⁷ — Puoliso Jokioisissa 27.1.1752 talollisenleski *Valpuri Sipintytär* Kiipun Kutilasta, s. Loimaan Ypäisissä 26.4.1707, k. Kutilassa 16.6.1759 punatautiin 52-vuotiaana, vanhemmat Sipi Eerikinpoika ja Valpuri Pertuntytär. Valpuri Sipintyttären edellinen puoliso oli Loimaalla 28.12.1727 vihitty Kutilan isäntä Tuomas Antinpoika, joka kuoli vuonna 1748 ja haudattiin Nummella 11.12. samana vuonna.

Liisa Andersintytär, s. Nybyn Pietilässä 5.5.1735. Piikana Pietilässä vielä 1757, Linikkalaan. Talsolan Seppälässä 1758–1762. Linikkalaan. Merkitty ilman miestä Järvenpään Jaskaan Tammelassa. Kuoli siellä 19.5.1766 johonkin äkilliseen kuumetautiin 31-vuotiaana. — Puoliso 1. Tammelassa 28.12.1756 *Petteri Niklas Petterinpoika Kock*, s. Uudellamaalla 1732. UJR:n Everstiluutnantin komppanian jokioislaisen Niemen ruodun numero 42 reserviläinen 2.5.1750. Esitettiin tosin varsinaiseksi ruotusotamieheksi, mutta todettiin vielä heikoksi ja sijoitettiin siis ruodun reserviläiseksi. Karkasi 20.1.1752¹⁹⁸ ja palkkautui 13.3.1752 Hämeen läänin jalkaväkirykmentin Majurin komppanian lammilaisen Kättärlän ruodun numero 124 ruotusotamieheksi. Palautettiin sittemmin 10.3.1755 takaisin UJR:in¹⁹⁹ alkuperäisen ruotunsa reserviläiseksi, ja edelleen 30.10.1755 tammelalaisen Talsolan ruodun numero 34 varsinaiseksi ruotusotamieheksi. Kuoli Pommerissa 3.5.1758. — Puoliso 2. Jokioisissa 12.4.1762 värvätty sotamies *Carl Gottlieb Pipenborg* Jokioisista — ”Cunniallinen ja Urhollinen Soldati vacanti regementistä”, *Hr Majorin ja Riddarin von Baumannin Compagniaista Helsingforsista Carl Lippenberg ylkämies, Nijn myös Cunniallinen Soldatin Leski Elisabetha And-*

196 KA Sääksmäen tuomiokunnan perukirjat Sm 149a (1774–1776): 181–183 (28.11.1774).

197 KA Militaria 354, UJR:n vuoden 1767 pääkatselmusrulla: 54–55.

198 KA Militaria 358, UJR:n Everstiluutnantin komppanian täydennysmiesrulla 19.1.1754.

199 KA Militaria 413, HJR:n vuoden 1767 pääkatselmusrulla: 102.

reaxentytär Linickalasta morsian.²⁰⁰ S. Stettinissä noin 1737–1739. Carl Björnbergin värvätyn jalkaväkirykmentin Niklas Didrik von Baumanin komppanian sotamies numero 48 tehden 23.9.1760 neljän vuoden sopimuksen.²⁰¹ Rullan mukaan olisi jo tuolloin ollut naimisissa. Jatkoilmeisesti sopimustaan kahdella vuodella, sillä sai eron palvelusopimuksen päättyessä vasta 20.8.1766.²⁰² UJR:n Everstiluutnantin komppanian ypäjäläisen Varsanhännän ruodun numero 64 ruotusotamies 6/7.10.1767, ero 1788. Sotamieshuonekassa myönsi 5.6.1792 Pipenborgille 4. luokan eläkkeen suuruudeltaan 3 riksiä 16 killinkä vuodessa alkaen 1.7.1792.²⁰³ Pituus 5 jalkaa ja 5 1/2 tuumaa. Sotapalveluksesta eronsa jälkeen Pipenborg toimi torpparina Ypäjän Varsanojassa. Kuoli siellä vuosien 1809–1810 tienoilla.

Ulrika Andersintytär, s. Nybyn Pietilässä 19.6.1738. Piikana Ladonvainion Mikolassa 1756–1758 veljensä Carl Spåran ohella. Muutti toistamiseen leskeksi jäätyään 5.11.1784 päivätyllä muuttokirjalla tyttärensä Leena Tuomaantyttären kanssa Punkalaitumen Höllömäkeen. Kuoli siellä 14.2.1812 vanhuuden raihnaisuuteen 73-vuotiaana. — Puoliso 1. Jokioisissa 30.9.1759 reserviläinen *Simon Eerikinpoika* Kaukjärven Norrista, s. noin 1736–1737. UJR:n Everstiluutnantin komppanian tammelalaisen Kaukjärven ruodun numero 31 reserviläinen 1750, jokioislaisen Kiipun ruodun numero 68 varsinainen ruotusotamies 3.6.1760 sotilasnimellä *Ahlroth*, kuoli linnoitustöissä Viaporissa ollessaan 8.2.1763. *Simon Eerikinpoika* Ahlroth oli mitä ilmeisemmin *Eerikki Matinpoika* Joutmanin ja *Söfring Spåran* toisen puolison *Maria Rekontyttären* Kaukjärven Joutossa 30.9.1735 syntynyt poika, toisin sanoen *Ulrikan* velipuoli. Velattoman pesän kokonaisvarallisuudesta 394 kuparitaalaria ja 27 äyriä mainittakoon kaksi lehmää, Kirjas ja Kuivas, musta vasikka, 3 lammasta ja yksi karitsa, sekä pesän kokoon nähden suuret 150 kuparitaalarin käteisvarat. Pesän jako suoritettiin *Ulrika Andersintyttären* uutta avioliittoa varten vajaa puolitoista vuotta myöhemmin 5.9.1764.²⁰⁴ — Puoliso 2. Jokioisissa 30.9.1764 *Hokan Nikkilän* isäntä Jokioisten Venäjässä *Tuomas Juhonpoika* tämän toisessa avioliitossa, s. 1708. Kuulutusiakirjassa todettiin seuraavaa: ”Cunniallinen ja Siwollinen Leski mies ja talon isändä *Thomas Johannexen* poika *Wenäjän Hokalda* ylkämies *Nijn* myös Cunniallinen ja *Siwo Soldatin* Leski *Ulrica Andreaxen* tytär *Ladonvainion Mikolasta*”. Kuoli *Nikkilässä* väestöluettelon mukaan 4.7.1784. — Puoliso 3. Punkalaitumen Höllönmäessä kotivihkimisenä 3.7.1785 *Jaakkolan* torpan torppari Höllönmäessä, leskimies *Jaakko Joosepinpoika* tämän toisessa avioliitossa, s. *Urjalassa* 10.7.1733, k. Höllönmäessä 20.5.1810 kihdistä kärsien vanhuuteen.

200 KA Tammelan seurakunnan arkisto, Saapuneet kuulutusilmoitukset 1749–1769: *sp.*

201 SE/KrA GMR vol. 1430, Bergsregementet till fot, Karl Björnbergs regemente 1763: *sp.*

202 SE/KrA GMR vol. 1431, Bergsregementet till fot, Karl Björnbergs regemente 1770: 169.

203 SE/KrA KrK, Krigsmanshuskontoret D, Liggare *etc.* vol. 11, Rullor över gratialister 1784–1813: 405; sama, vol. 16a, Rullor över gratialister 1776–1813: 323.

204 KA Sääksmäen tuomiokunnan perukirjat Sm 143 (1762–1763): 687–689v (perukirja 5.4.1763 ja jakoasiakirja 5.9.1764).

1800-luvun alun koristelematon rumpu Kansallismuseon kokoelmista. Puuta ja nahkaa. Korkeus 48 cm, halkaisija 37,5 cm. Kuva teoksesta 1809: *Ero ja uusi alkua: 200 vuotta Suomen sodasta*. Näyttelyluettelo. Magnus Hagberg (toim. 2008). Kohde nro 2.79.

Sigfred Spåra sitt *Spårman*, s. Nybyn Pietilässä 20.1.1742. UJR:n Everstiluutnantin komppanian 2. rumpali 31.7.1757, 1. rumpali. Laivattiin Pommeriin 1757. Joutui vangiksi Wollinissa 24.11.1757, mutta pääsi pakoon ja palasi komppaniaan 31.5.1760.²⁰⁵ Miehet laivattiin kotiinpaluuta varten 9.7.1762 kaljuuna Königen Preusseniin. Vuoden 1795 pääkatselmuksessa hänestä todettiin seuraavaa: 55-vuotias ja palvellut 38 vuotta sekä ollut mukana Pommerissa ja joutunut vangiksi viimeksi käydyssä sodassa (Kustaa III:n sota 1788–1790). Todettiin lisäksi vanhaksi ja voimattomaksi ja myönnettiin ero 26.6.1795 eläkesuosituksin. Hänelle myönnettiin 25.4.1796 sotamieshuonekassan 4. luokan eläke suuruudeltaan 3 riksiä 16 killinkiä vuodessa, jota hänelle makset-

205 SE/KrA GMR vol. 1023, Nylands regemente 1758–1761/1758: sp ja 1761: sp.

tiin 1.7.1796 alkaen.²⁰⁶ Kuoli Tammelan Talsoilassa 16.3.1813 vanhuuden raihnaisuuteen 71-vuotiaana. — Puoliso Tammelassa 15.12.1765 talollisentytär *Kirsti Mikontytär* Talsoilan Pekkalasta, s. siellä 24.3.1742, k. Talsolan Lamminolkassa 25.1.1814 rintakuumeeseen 71-vuotiaana, vanhemmat talollinen Mikko Juhonpoika ja Riitta Matintytär.

Anders, s. Nybyn Pietilässä 5.6.1745, k. haudattiin Tammelassa 3.9.1749.

Olaus eli Olof Spåra sittemmin *Spårman eli Sporberg*, s. Nybyn Pietilässä 12.9.1748. UJR:n Everstiluutnantin komppanian 1. rumpali 25.6.1760, ero 10.3.1784. Talollinen Venäjän Tuomolassa. Kuoli siellä (Humppila) 15.2.1836 vanhuuteen. — Puoliso Jokioisissa 28.12.1769 *Anna Jaakontytär* Venäjän Tuomolasta, s. siellä 4.4.1751, k. siellä (Humppila) 29.9.1832 vanhuuteen. Vanhemmat Jaakko Juhonpoika ja Kaarina Yrjöntyttä.

Casper Ståhl

S. Wismarissa 1679–1680. Saksilaisen jalkaväkirykmentin everstiluutnantti Christoph Schmilinskyn komppanian 2. rumpali: *Caspar Ståhl ist mit denen von Wolffradthusen Commendo abgebenen und d: 16 April 1719 zum Reg: gekommenen Mannschaften über Complett -- und d. 28 Sept 1719 zur Majors Compag: Transportiert worden.*²⁰⁷ Majuri Berend Erich von Schwengelmin komppanian 1. rumpali: *[--] an dessen stelle [--] d. 1. April. 1719 zum Regiment gekommen Manschafften von des ObersteLieutenants Compagnie hierher transportiert worden Caspar Stahl, Alter Jahr 39, Dienst Jahre 25, Geburths Orth Wismar. Tambour har Bruck förafskedades.*²⁰⁸ Eversti Johan Kristoffer von Düringin saksalaisen värvätyn rakuunarykmentin eli majuri Christian Ernst Güntherin komppanian rumpali 4.3.1720, uskontokunnaltaan luterilainen — *Casper Stahl, aus Wissmar, alt 41 Jahr, Lutherish, gediennt 26 Jahr, d 4:n martij 1720 zugekommen.*²⁰⁹ UHRR:n Sääksmäen komppanian 2. rumpali 21/16.10.1721, hukkuu 3.10.1722.²¹⁰

Jonas Wass

S. Länsi-Göötanmaalla 1696. Uplannin säätyläisrakuunarykmentin kapteeni Carl Johan Leijondahlin eli 4. komppanian 1. rumpali. Palvelukseen 12.5.1713.²¹¹ UHRR:n Ylä-Hol-

206 SE/KrA KrK, Krigsmanshuskontoret D, Liggare etc. vol. 16a, Rullor över gratialister 1776–1813: 333.

207 SE/KrA GMR vol. 1483, Sachsiska infanteriregementet 1719: sp.

208 SE/KrA GMR vol. 1483, Sachsiska infanteriregementet 1719: sp.

209 SE/KrA GMR vol. 1609, Tyska dragonregementet 1720: sp.

210 KA Militaria 392, UHRR:n vuoden 1728 pääkatselmusrulla: 777; SE/KrA KrK, Militiekontoret G IV b, Avlöningshandlingar vol. 71 (1722): sp, jossa sijoituspäivä on 21.10. Huom. Vuoden 1728 pääkatselmusrullan mukaan hän olisi ollut palveluksessa jo vuodesta 1713 lähtien (palvelusvuosia jo 15).

211 SE/KrA GMR vol. 1627, Upplands ståndsdragoner 1704–1714/1714: sp.

lolan komppanian 1. rumpali 14/15.10.1721, kuoli 20.6.1737.²¹² Mainitaan vaimoineen Tennilän kylän Niinimäen Vähä-Kuuksossa vuosina 1735–1737.²¹³ Syyllistyi kesällä 1722 huoruuteen erään tenniläläisen naimattoman Liisa Tuomaantytären kanssa, joskin Wass kiisti isyytensä. Suhde oli toisaalta kestänyt jo toista vuotta, ja pari oli esiintynyt julkisesti yhdessä rakastuneena. Koska Jonas Wass oli naimisissa Ruotsissa, hänet tuomittiin huoruudesta 80 hopeataalarin sakkoon, kärsimään kolmikertainen kirkkorangaistus ja maksamaan lapsen elatukseksi 2 tynnyriä viljaa vuosittain niin kauan kuin lapsi kykeni elättämään itsensä.²¹⁴ Esiintyi väkivaltaisesti keuhkilla 1723 Hämeenkosken Huljalassa lyöden palkkatalollistaan Taavetti Eerikinpoikaa sekä repien Maria Juhontytären paidasta hihan rikki. Wass selitti käyttäytymistään sillä, että kun hän oli ottanut Taavetilta tynnyrin ja 15 kappaletta viljoja, oli Taavetti ottanut häntä kurkusta kiinni. Wass oli puolestaan lyönyt Taavettia neljästi keuhkillaan selkään. Taavetti oli saanut päähänsä kuusi verihaavaa ja selkäänsä kolme mustelmaa. Koska Wass itse tunnusti lyöneensä Taavetti Eerikinpoikaa, minkä myös todistajat vahvistivat, tuomittiin Wass maksamaan sakkoina verihaavoista kuusi kertaa kuusi markkaa ja mustelmista kolme kertaa kolme markkaa eli yhteensä 45 markkaa. Wass joutui myös korvaamaan Taavetti Eerikinpojalle kivusta ja särystä sekä oikeudenkäyntikuluista kolme hopeataalaria.²¹⁵ Väkivaltaisuus näyttää olleen Wassille tyypillistä, sillä jo Tennilässä talvella 1722 hän oli käyttäytynyt väkivaltaisesti tenniläläisen palkkatalonsa talollista kohti ja saanut siitä syystä kyläläisten vihat päälleen.²¹⁶ Oli velkaa Risto Tuomaanpojalle Kosken kappelin Padonmaasta 4 kuparitaalaria 12 äyriä ja tuomittiin vuonna 1733 poissa olleena maksamaan velka kantajalle ja kolmatta kertaa käräjillä käsittelystä vielä kaksi hopeataalaria.²¹⁷ Wassilta jäi rästejä henkirahoista sekä tuomarin- ja laamanninmaksuista vuosilta 1735–1737 yhteensä 6 taalaria 6 äyriä, joita Wassin kuoleman ja lesken suuren köyhyyden takia ei katsottu saatavan perittyä.²¹⁸ — Puoliso 1. Ruotsissa NN. — Puoliso 2. Suomessa *Kaisa Laurintytär*, s. 1701, k. Iitin Tillolassa 23.10.1737 iältään 36-vuotiaana.

Au-lapsi:

tytär, s. pitkäperjantaina 1723. Äiti Liisa Tuomaantytär.

212 SE/KrA KrK, Militiekontoret G IV b, Avlöningshandlingar vol. 71 (1722): *sp*; KA Militaria 392, UHRR:n vuoden 1728 pääkatselemusrulla: 945; SE/KrA Finska regementen, Nylands och Tavastehus läns dragonregemente G I 12, Räkenskaper 1737: 8789.

213 KA 8218b:2199 (Tositekirja 1735); KA 8222: 3102 (Tositekirja 1736); KA 8226:2807 (Tositekirja 1737). Myös KA SAY, Tennilä 1720–1739: 70.

214 KA Hollolan ja Tennilän kesäkäräjät 13.–14.6.1723: 164–167.

215 KA Hollolan ja Tennilän kesäkäräjät 13.–14.6.1723: 170–174.

216 KA Hollolan ja Tennilän kesäkäräjät 13.–14.6.1723: 164–167.

217 KA Hauhon talvikäräjät 5.–9.3.1733: 167v.

218 KA 8226:3095–3096 (Tositekirja 1737); KA 8227:8085–8086 (Tositekirja 1737).

Aviolapsia:

Anders, s. Orimattilassa 27.5.1724. Mainitaan Iitin Kuuksossa.

N.N., kuoli Orimattilan Kuivannossa ja haudattiin 4.5.1729.

Lars, s. 1733. Mainitaan Iitin Kuuksossa.

Jonas, s. 1735. Mainitaan Iitin Kuuksossa.

Magnus, s. Kuuksossa 1.6.1737, kuoli Iitin Tillolassa 1.11.1737 iältään 5 kuukautisena.

Nils Wimmerberg Larsson.²¹⁹

S. Smoolannissa noin 1695. Uplannin viisikärsatsuväkirykmentin ratsumestari Abraham Salmoonin eli 7. komppanian Smoolannin kolmikasratsumies numero 95. Palvelukseen 1716 palkkaajana Smoolannin ratsuväkirykmentin Everstiluutnantin komppanian Mölstadin rusthollin rusthollari Klaes Berg Mönsteråsin pitäjämästä Kalmarin lääniä.²²⁰ UHRR:n Ala-Hollolan komppanian sääksmäkeläisen Ritvalan Toppolan rusthollin numero 117 rakuuna 18(?)10.1721, ero 5.9.1726. UHRR:n Sääksmäen komppanian 2. rumpali edellämäinitun Jonas Lillian tilalle 9.10.1727, siirto 29.8.1735 Ala-Hollolan komppanian 1. rumpaliksi.²²¹ Erosi vuonna 1742 palveltuaan yhteensä 27 vuotta. Anoi vuonna 1755 itselleen eläkettä, mutta epävarmaksi jäi, saiko hän sitä.²²² Otti Sääksmäellä vuosina 1730–1743 asuttavakseen vuodesta 1730 autiona olleen Munteen Lukon kruununtalon.²²³ Talo siirtyi sittemmin vääpeli M. A. Stierncreutzin haltuun.²²⁴ Wimmerberg oli lainannut talonsa riihtä naapuriensa Kaarle Nuutinpojan ja sotamies Tuomas Flintsténin käyttöön. Wimmerbergin riihi paloi kuitenkin syyskuun ensimmäisenä päivänä 1738. Palossa tuhoutui Wimmerbergille kuuluneet kaksi tynnyriä ohria ja lainaajille kuulunutta omaisuutta 11 kuparitaalarin arvosta. Mitään järkevää syytä riihen syttymiselle ei löydetty, sillä riihi ja sen uuni oli rakennettu vasta kolme vuotta aiemmin ja ne olivat olleet hyvässä kunnossa. Wimmerbergille myönnettiin paloapu, mutta niin, että hänellä oli oikeus kantaa se kahden vuoden aikana, sillä pitäjäläisten maksettavana oli

219 KA 8253:1098 (Tositekirja 1743). Myös KA SAY Saarioinen 1740–1759: 106.

220 SE/KrA GMR vol. 1615, Upplands tre- och femmänningsregemente kavalleri 1716: *sp.*

221 KA Militaria 392, Uudenmaan ja Hämeen rakuunarykmentin vuoden 1728 pääkatselmusrulla: 1231 ja 777; SE/KrA GMR vol. 1090, Nylands och Tavastehus läns dragonregemente 1735: 165 ja 310.

222 SE/KrA KrK, Krigsmanshuskontoret D, Liggare *etc.* vol. 10, Rullor över gratialister 1755–1783: 231–232.

223 KA SAY, Saarioinen 1720–1739: 80; sama 1740–1759: 106.

224 KA Sääksmäen tuomiokunnan konseptituomiokirjat Sm 9 (1737–1739), Sääksmäen syyskäräjät 13.–21.11.1738: 669v–670 ja talvikäräjät 19.–26.3.1739: 988; Jutikkala 1934: 257–258. KA 8227:4266 Tositekirja 1737), 8230:3923 (Tositekirja 1738), 8232:3356 (Tositekirja 1739).

sillä hetkellä muitakin paloapuja.²²⁵ Päästi kaksi hevostaan Jutikkalan säterin pelloille, josta syystä säterin omistaja luutnantti Henrik Blåfield haastoi Wimmerbergin käräjille; tuomio oli kaksi kertaa kolmen markan sakot. Samoilla käräjillä Blåfield väitti Wimmerbergin kaataneen luvatta säterin metsistä 31 tukkia.²²⁶ Wimmerberg muutti sittemmin Ruotsiin, jossa asui ainakin aluksi Bödän pitäjän Melbödassa Öölannin saarella, viimeistään vuodesta 1761 Stenkumlan Kubassa.²²⁷ Tuomiokapituli peräsi kesäkuussa 1761 selvitystä puolisoiden osallistumisesta Herran ehtoolliselle, johon heillä ei ollut oikeutta tarpeellisten todistusten puuttuessa.²²⁸ Kuoli Atlingbon (Gotlands län) Isomissa 10.6.1762 iältään 70-vuotiaana vanhuuteen ja haudattiin 13.6. silloisen asuinpitäjänsä Stenkumlan (Gotlands l.) kirkkomaahan. *1762 d. 10 junii dödde wid Isoms afskedade Trumslagare ifrån Småland Nils Wimmerberg, då han föruth d. 8. ejusdem sjuklig til Isoms gård ankom; han blef straxt d. 11. bortfört till Sten Kumble ther han i lifstiden hade sitt hemwist och wardt ther uti kyrkogården begrafwen.*²²⁹ Stenkumlan kirkonarkiston mukaan kuoli 9.6 ja haudattiin 13.6. köyhäinmaahan.²³⁰ — Puoliso 1. Pälkäneellä 9.2.1735 sisäpiika *Beata Finck* Kantokylästä, s. noin 1704, kuoli Bödän Melbödassa ensimmäisenä rukouspäivänä 1749 pistokseen 45-vuotiaana. — Puoliso 2. Bödassa Dom 23 Trin 1749 piika *Elisabet Melenia*, s. Stenkumlan kirkonkirjojen mukaan Smoolannissa 16.11.1727.²³¹ Mainitaan Stenkumlan Sneckarvessa puolisoineen vielä 1786, jolloin todetaan muuttaneen Björkeen. Kuoli siellä vuonna 1793, jolloin hänen silloinen puolisonsa Johan Gershoff maksoi seurakunnalle 16 killinkiä vaimonsa arkkuun tarvittavista laudoista — *Influtit för 4:rm Bräder försålde til likkista åt gamla Gershoffs hustru, 16 Skil.*²³² Elisabet Melenian toinen puoliso viimeistään vuonna 1766 vihitty puolalaissyntyinen hantlankari eli tykki-

225 KA Sääksmäen tuomiokunnan konseptituomiokirjat Sm 9 (1737–1739), Sääksmäen syyskäräjät 13.–21.10.1738: 669v–670.

226 KA Sääksmäen tuomiokunnan konseptituomiokirjat, Sm 10 (1740–1741), Sääksmäen syyskäräjät 1740(?): 320–320v ja 691 *etc.*

227 SE/KrA Mantalslängder 1642–1820, Gotlands län, vol. 68 (1761): 182v.

228 Olsson 1951: 19.

229 SE/ViLA (VisbyLA) Atlingsbo kyrkoarkiv C I/2, Död- och begravningsböcker 1762–1844: 285.

230 SE/ViLA Stenkumla kyrkoarkiv A I/1, Död- och begravningsböcker 1727–1771: *sp.*

231 Kalmarin paimenmuistossa annettu tieto siitä, että Elisabet Melenian vanhemmat olisivat olleet Bödän kirkkoherra Jonas Melenius ja Anna Stagnelia ei ehkä ole oikea. Ks. Olsson 1951: 19. Niin Jonas Meleniuksen kuin Anna (Annika) Stagneliuksen jälkeen pidetyissä perukirjoissa avioparin lapsina mainitaan vain neljä poikaa. SE/VALA, Ölands norra mots häradsrätts arkiv FF II 1, Bouppteckningar 1739–1754: 677 (17.8.1752); sama FF II 4, Bouppteckningar 1771–1775: 465 (29.5.1775).

232 SE/ViLA Björke kyrkoarkiv L I a/1, Räkenskaper för kyrkan, huvudräkenskaper 1767–1845: *sp.*

mies *Johan Gershoff*,²³³ s. 1720, k. Visbyssä 15.1.1816 vanhuuteen 96-vuotiaana. Gershoff avioitui uudestaan Angassa 31.3.1796 leski Anna Olofsdotter Hvitlockin kanssa.

Lapsia 2. avioliitosta:²³⁴

Beata Nilsdotter, s. Bödan Melbödassa 13.9.1751.

Susanna Nilsdotter Wimmerberg, s. Melbödassa 2.5.1754. Hänelle syntyi Stenkumlas-
sa 12.8.1779 poika Daniel. Myöhemmät vaiheet tuntemattomat.

Lopuksi

Useimmat rakuunarykmenttiin komennetut ruotsalaiset ja saksalaiset rumpalit sopeutuivat varsin kivuttomasti sijoituspaikkakuntiansa paikallisyhteisöiden elämään. Pitkityneen sodan seurauksena väestön sukupuolijakauma maaseutuyhteisöissä oli kautta linjan pahasti vinoutunut. Nuoria naimattomia naisia ja leskiä riitti. Valtaosa rumpaleista oli maahan tullessa nuoria ja naimattomia miehiä, joten oli odotettavissa, että parisuhteiden, oli sitten kyse laittomista tai laillisista suhteista, muodostuminen olisi nopeaa. Ainakin kymmenen 15:sta rumpalista avioitui Suomessa, ja heille syntyi vähintään 44 lasta. Paikallisyhteisöä edustanut puoliso, perheeseen syntyneet lapset sekä vakinainen pitkäaikainen virkasuhde rykmenttiin olivat merkittävimmät rumpaleita maaseutuyhteisöihin sitouttaneet tekijät.

Rumpaleista seitsemän (46,7 prosenttia) jäi pysyvästi Suomeen, yksi (6,7 prosenttia) hukkui vuosi saapumisensa jälkeen, neljä (26,7 prosenttia) palasi varmuudella Ruotsiin ja kolmen (20,0 prosenttia) osalta eron jälkeiset vaiheet jäivät avoimiksi. Todennäköistä kuitenkin on, että myös viimeksi mainitut poistuivat maasta.

Olen jo aikaisemmassa tutkimuksessani osoittanut, että suuren Pohjan sodan jälkeen lakkautetuista ruotsalaisista ratsuväki- ja rakuunarykmenteistä suomalaismaakuntien vakinaiisiin rykmentteihin alkuaan tilapäisesti komennettujen lainarakuunoiden ja -sotamiesten kohdalla komennus muodostui varsin usein elinikäiseksi ja syytkin olivat kuta-kuinkin samat; parisude, työllistyminen ja aika.²³⁵ Tämä tutkimus virkasuhteisten rumpalien osalta siis vahvisti aiempaa tutkimusta. Alkuvuosikymmenen epäselvistä asumus- ja palkkausoloista huolimatta miesten pysyvä virkasuhde, aika ja Suomessa solmittu avioliitto sitouttivat useimmat rumpalit Suomeen. Rumpalien lasten suomalaisäiti tuki tätä kehi-

233 Gotlannin pataljoonasta löytyy vuonna 1777 kapteeni Hägerflycktin eli Axel Flemmingin komppanian numerosta 61 hieman nuorempi Haminassa syntynyt Johan Gershoff, s. noin 1743, pituus 5 jalkaa 5 tuumaa, palvelusvuosia 15 ja risat, ammatiltaan suutari ja naimisissa. Palvelukseen 1762, vielä 1777, ei enää 1779.

234 Molemmat tyttäret mainitaan vielä Stenkumlan ”rippikirjoissa” vuosilta 1761–1778 Sneckarvessa, Beata tosin merkinnällä, että olisi kuollut.

235 Vuorimies 2015: *passim*.

tystä, ja viimeistään lasten avioliitot kiinnittivät rumpali-isän lopullisesti Suomeen.

Alun perin aikomukseni oli laatia ainoastaan matrikkeli rumpaleista, mutta tutkimuksen edetessä heräsi erityiskysymyksiä, joihin oli saatava jonkinlainen vastaus. Erityisesti virkatalotta jääneiden viranhaltijoiden asumisolot ja hevos- ja palkkatalojen uusi järjestely jakolaitoksen puitteissa edellyttivät syvällisempää tutkimusta, johon oli syytä uppoutua.

Nimi	syntymäpaikka	avioon	lapsia	ero	kuoli	muutti
Diedrich Arnest (F)	Bremen	R? 1718	S 3	1732
Erik Brockman (F)	Taalainmaa	S? 1726	S 3	1735	S 1746	-
Nils Jakob Colles (D)	Holstein	S 1723	S 6	1759	S 1772	-
Johan Düberg (F)	Länsigöötanmaa	R 1719 R 1742	R 3 S 3	1742	R	Ruotsiin
Johan Christopher Francke (B)	Kassel	S 1723	..	kuoli	S 1724	-
Anders Frisk (F)	Värmlanti	S 1724	S 3	1767	S 1787	-
Petter Frisk (F)	Itägöötanmaa	1734
Gustaf Gierman (F)	Uplanti	S? 1726	S 3	1735	..	Ruotsiin
Jonas Lillia (B)	Smoolanti	1727
Erik Norberg (F)	Närke	S? 1722 S 1742	S 4 S 1	kuoli	S 1750	-
Anders Siöwall (B)	Kristianstad	S 1723	S 4	1732	R 1742	Ruotsiin
Anders Spåra (F)	Länsigöötanmaa	S 1725 S 1750	S 8	kuoli	S 1756	-
Casper Ståhl (D)	Wismar	S 1722	-
Jonas Wass (F)	Länsigöötanmaa	R S n 1723	S 6	kuoli	S 1737	-
Nils Wimmerberg (B)	Smoolanti	S 1735 R 1749	R 2	1742	R 1762	Ruotsiin

Alkuperäinen rykmentti: F = Uplannin säätyläisrakuunarykmentti eli kreivi Fersenin rykmentti, D = Saksalainen jalkaväkirykmentti eli von Düringin rykmentti, B = Uplannin viisikärsatsuväkirykmentti eli Bennetin rykmentti. Luvun edellä oleva kirjain S = Suomessa, R = Ruotsissa.

FT **Heikki Vuorimies** on seuran tutkijäsen tutkimuskohteenaan pääasiassa ruotsinajan sotilaat.

Swedish drummers posted to the Uusimaa and Häme Dragoon Regiment in October 1721 In the autumn of 1721, almost 2,400 soldiers from the four additional Swedish cavalry and dragoon regiments established during the war years and rendered unnecessary after the peace were posted to Finland. In October 1721 they were sent to supplement the understaffed Finnish

regiments before they returned to their home provinces. At the same time, the Uusimaa and Häme cavalry regiment was changed to a dragoon regiment, as a result of which the regiment's band had to be changed. The cavalry-regiment trumpeters were replaced by drummers from the defunct Upland gentry regiment and from the German von Düring dragoon regiment, which was disbanded at the same time. A total of fifteen drummers of Swedish and German descent were posted to the Uusimaa and Häme dragoon regiment. The primary purpose was to find out how these immigrant drummers adapted to the posting locations, and whether some of them stayed permanently in Finland. As the investigation progressed, it became apparent that the drummers lived wherever and whenever they could, and they had not been assigned permanent staff residences. This is because the pre-war rank and salary system of the regiment with its staff houses had to be adapted to match the system of the dragoon regiment instead of the rank and salary system of the former cavalry regiment. The adjustment took until 1728. For the drummers, the new salary system meant that their living conditions deteriorated, as only two of the first drummers of the staff companies were assigned their own staff residences. Most of the drummers had to live in the nooks and crannies of the houses of the army officials in the posting locations. Arguments and even violent behaviour could result. Situations could be calmed down by moving the drummer, even to another parish. However, most adapted to life in their local communities. As a result of the prolonged war, the gender distribution of the population in rural communities was skewed. There were plenty of young single women and widows. Also, the vast majority of drummers were young and single when they came to the country, so relationships were quick to form. At least ten of the fifteen drummers got married in Finland and at least forty-four children were born to them. A spouse representing the local community, children and permanent long-term employment tied them to their rural communities. Only three drummers who married in Finland returned to Sweden. The other four who left the country were either already married before coming to Finland or were single. For many, the drummers' postings to Finland turned out to be life-long.

Lähteet

Arkistolähteet

Kansallisarkisto (KA), Helsinki

Läänintilit/Uudenmaan ja Hämeen lääni

Henkikirjat 8277, 8287, 8308, 8313, 8319, 8328, 8520

Läänintili- ja tositekirja 8251

Maakirjat 8153, 8159, 8167, 8192, 8239, 8250

Tositekirjat 8175, 8178, 8184, 8189, 8190, 8194, 8195, 8201, 8207, 8212a, 8212b, 8212c, 8214, 8218a, 8218b, 8222, 8223, 8226, 8227, 8229, 8230, 8232, 8241a, 8241c, 8244, 8248, 8253, 8254

Suomen asutuksen yleisluettelo (SAY)

Hauho 1726–1739

Janakkala 1740–1759

Jokioinen 1720–1739, 1740–1759

Lammi 1720–1739

Lohja 1760–1779

Loppi 1720–1739, 1740–1759

Pälkäne, Kulsiala 1727–1739

Renko 1720–1739

Saarioinen 1720–1739, 1740–1759

Sahalahti 1723–1739

Tennilä 1720–1739

Militaria

Pääkatselmusrullat

Hämeen läänin jalkaväkirykmentti (HJR) 1728, 1767

Uudenmaan ja Hämeen läänin rakuunarykmentti (UHRR) 1728

Uudenmaan läänin jalkaväkirykmentti (UJR) 1767

Muut rullat ja asiakirjat

Nylands och Tavastehus drag. regement. Indeln. Werk för år 1727

UHRR:n Raaseporin komppanian Inskrifnings Längd ... uti Helsingfors d: 11. Maji 1750

UHRR:n Raaseporin komppanian Inskrifnings Längd ... uti Helsingfors d: 16. October 1750

UHRR:n tarkastuskatselmusrulla 1762

UJR:n Everstiluutnantin komppanian rulla 19.1.1754

Seurakuntien arkistot

Janakkala: Rovastintarkastus 17.2.1731

Loppi: Viinikassan tilit 1710–1747

Nummi: Rippikirjat 1724–1740

Sappertuna: Rippikirja 1723–1738

Tammela: Saapuneet kuulutusilmoitukset 1749–1769

Tuusula: Seurakunnista saapuneet muuttokirjat 1730–1779, Rippikirja 1739–1750

Uudenmaan ja Hämeen läänin rakuunarykmentti: Rippikirja 1761–1762

Kihlakunnanoikeuden renovoidut tuomiokirjat

Hauho ja Tuulos: sk 1723, tk 1733

Hollola ja Tennilä: kk 1723

Inkoo: sk 1729

Lammi: sk 1728, kk 1729, sk 1729

Loppi: sk 1724

Pernaja, Myrskylä ja Lapinjärvi: tk 1725

Renko, Janakkala, Mäskälä, Vanaja ja Hausjärvi: sk 1756, sk 1757

Sipoo: sk 1731

Uusikylä: kk 1723

Sääksmäen tuomiokunnan konseptituomiokirjat ja perukirjat

Konseptituomiokirjat

Janakkala tk 1742

Sääksmäki: sk 1738, tk 1739, sk 1740(?)

Perukirjat 1745–1752, 1753–1758, 1762–1763, 1775–1776

Hämeenlinnan raastuvanoikeuden arkisto

Perukirjat ja perukirjaluettelot 1801–1810

Tuomiokuntien ilmoitusasiat

Raaseporin tuomiokunta 1761–1776

Riksarkivet, Stockholm (SE/RA)

Mantalslängder 1642–1820

Gotlands län 1761.
Örebro län 1744, 1745, 1748, 1749, 1755, 1756, 1761, 1774
Digitala forskarsal, Specialsök, Databaser med avskrivet material
Indelningsverket (Grill) -tietokanta

Krigsarkivet (SE/KrA), Stockholm

Arméns pensionskassa

Inkomna brev etc. vol. 10, vol. 27

Meritband vol. 7

Finska regementen (FR)

Nylands och Tavastehus läns dragonregemente

Räkenskaper 1737, 1738, 1751

Generalmönsterrullor (GMR)

Bergsregementet till fot/Karl Björnbergs regemente 1763, 1770

Lifgardet till fot 1735, 1737, 1740, 1745

Nylands regemente 1758, 1761, 1767

Nylands och Tavastehus läns kavalleriregemente 1721

Nylands och Tavasthus läns dragonregemente 1735, 1767, 1775

Närke-Värmlands regemente 1754, 1760, 1767, 1777, 1785

Tyska dragonregemente 1720, 1721

Upplands ståndsdragoner 1714, 1718, 1719, 1720, 1721

Upplands tre- och femmänningsregemente kavalleri 1716, 1719, —.2.1721, —.10.1721

Värmlands infanteriregemente 1742

Krigskollegium (KrK)

Krigsmanshuskontoret

Förteckning på avgångna gratialister 1780–1810

Liggare etc./Rullor över gratialister 1732–1775, 1755–1783,
1776–1813, 1784–1813

Militiekontoret

Avlöningshandlingar 1695, 1713, 1722, 1741, 1743, 1749

Rullor 1724—

Nylands och Tavastehus läns dragonregemente 1743

Närke-Värmlands regemente 1743, 1743–1751, 1775

Landsarkivet i Lund (SE/LLA)

Kristianstads stadsförsamlings kyrkoarkiv

Födelse- och dopböcker 1689–1718

Stockholms stadsarkiv (SE/SSA)

Svea livgardes norra bataljons kyrkoarkiv

Död- och begravningsböcker 1741–1762

Landsarkivet i Uppsala (SE/ULA)

Hidinge kyrkoarkiv
Husförhörslängder 1787–1796
Sockenstämmens protokoll och handlingar 1745–1809
Knista kyrkoarkiv
Död- och begravningsbok 1786–1815
Räkenskaper för kyrka och församlingen 1678–1808

Landsarkivet i Vadstena (SE/VALA)

Kumla kyrkoarkiv
Husförhörslängder 1751–1763
Ölands norra mots häradsrätts arkiv
Bouppteckningar 1739–1754, 1771–1775

Landsarkivet i Visby (ViLA)

Atlingsbo kyrkoarkiv
Död- och begravningsböcker 1762–1844
Björke kyrkoarkiv
Räkenskaper för kyrkan, huvudräkenskaper 1767–1785
Stenkumla kyrkoarkiv
Död- och begravningsböcker 1727–1771

Verkkolähteet

Indelningsverket (Grill): Verkkotietokanta osoitteessa <<https://sok.riksarkivet.se/grill>> (luettu 31.1.2022).
Kotivuori, Yrjö 2005: *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852*. Verkkojulkaisu <<https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi>> (luettu 26.4.2023).

Kirjallisuus

Dammert, Leo & Pekka Keinänen 2021: *Nummen maatilojen historia*. Nummi: Nummi-Seura.
af Geijerstam, Torsten 1989: *Militärmusik. Närkingar i krig och fred. Soldater och militär organisation i Örebro län. Närkes militärhistoria I*. Lars Otto Berg, Sören Klingnéus & Hans Norman (toim.). Örebro: Stiftelsen Nerikes regementen.
Grill, C. 1856: *Statistiskt sammandrag af svenska indelningsverket, eller tabellariska förteckningar öfver arméens boställen samt öfver samtliga rusthåll och rothåll i riket. Andra bandet: Rothålls-regementerne*. Stockholm.
Holmquist, Åke 1976: *Musikkåren. Kungl Svea livgardes historia 1719–1976*. Stockholm: Stiftelsen för Svea livgardes historia.
Jutikkala, Eino 1934: *Sääksmäen pitäjän historia*. Sääksmäki: Sääksmäen kunta.
Kankaanpää, Matti J. 2012: *Suomalainen ratsuväki Pommerin sodassa. Sotahistoriallinen aika-kauskirja 32: 44–72*. Helsinki: Suomen Sotahistoriallinen Seura.
Kerkkonen, Veikko 1976: *Janakkalan historia*. Janakkala: Janakkalan kunta.

- Laitinen, Kari 1995: Piirteitä Suomen sotilasmusiikista 1700-luvulla. *Genos* 66 (3): 98–107.
- Laitinen, Kari 2020: *Piipareita, klarinetinpuhaltajia ja musikantteja. Sotilassoittajat Suomessa Ruotsin ajan lopulla*. *Studia musicologica Universitatis Helsingiensis* XXX. Helsinki: Helsingin yliopisto, Humanistinen tiedekunta. Verkkoersio osoitteessa <<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/318161/Piiparei.pdf?sequence=1&isAllowed=y>> (luettu 13.2.2022).
- Lehtonen, Sami 2016: Rummunlyöjä Nils Jacob Colless — maailmalta Janakkalan Tarinmaalle. *Janakkala ennen ja nyt*, 59–60. Hämeenlinna: Janakkala-seura.
- Lindeqvist, K. O. 1926: *Hämeenlinnan kaupungin historia, II osa. Kaupungin historia Ruotsin vallan aikana*. Hämeenlinna: Hämeenlinnan kaupunki.
- Lindh, Erik 1928: *Kongliga Björneborgs Regemente*. Skrifter utgivna av Svenska Litteratursällskapet i Finland CCIV. Helsingfors: SLS.
- Lunelund-Grönroos, Birgit (Edendum curavot) 1946: *Matriculum Gymnasii Borgoensis 1725–1809*. Suomen Sukututkimusseuran julkaisuja XVII. Helsinki.
- Matinolli, E. 1963: *Turun hiippakunnan paimenmuisto 1721–1809 II*. Somero.
- Mustelin, O & Sven-Erik Åström 1950: Prästvigningarna i Åbo stift 1728–30 och 1752–1800. *Suomen Sukututkimusseuran vuosikirja* 33–34 (1749–1750). Helsinki.
- Nordensvan, C. O. 1920: ”Svenska arméns regementen 1700–1718”. *Karolinska förbundets årsbok* 1920: 62–94. Stockholm: Karolinska förbundet.
- Olsson, Bror 1951: *Kalmar stifts herdaminne: Det gamla Kalmarstiftets klerus från äldsta tider till våra dagar*, Del 4, Öland. Kalmar: A.-B. Dillbergska bokhandeln.
- Poppius, Liisa 1954: Talot ja isännät. *Längelmäen seudun historia II – Sahalahden historia II*. Eino Jutikkala, Viljo-Kustaa Kuuliala & Liisa Poppius. Sahalahti: Sahalahden kunta.
- Roos, John E. 1927: Officersboställen i Finland under svenska tiden. *Suomen Sukututkimusseuran vuosikirja* X (1926), 174–246. Helsinki: Suomen Sukututkimusseura.
- Roos, John E. 1933: *Uppkomsten av Finlands Militieboställen under indelningsverkets nyorganisation 1682–1700. En historisk-kameral undersökning*. Historiallisia Tutkimuksia XVIII. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.
- Sweriges Rikes Lag Gillad och Antagen på Riksdagen år 1734*. Stockholm 1804.
- Viljanti, Arvo 1935: *Vakinaisen sotamiehenpidon sovelluttaminen Suomessa 1600-luvun lopulla erityisesti silmälläpitäen Turun läänin jalkaväkirykmenttiä*. Turun Yliopiston julkaisuja, sarja B, osa XX. Turku: Turun yliopisto.
- Viljanti, Arvo 1940: *Vakinainen sotamiehenpidon sovelluttaminen Suomessa 1600-luvun lopulla II, Uudenmaan-Hämeen lääni*. Turun Yliopiston julkaisuja, Sarja B, osa XXV. Turku: Turun yliopisto.
- Wirilander, Kaarlo 1953: *Suomen armeijan upseeristo ja aliupseeristo 1718–1810. Virkatalonhaltijain luettelot. Officerare och underofficerare vid Finlands armé 1718–1810. Förteckningar över boställsinnehavare*. Suomen Historiallinen Seura, käsikirjoja III. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura
- Vuorimies, Heikki 2015: *Suuren Pohjan sodan jälkeen Hämeeseen siirretyt ruotsalaissotilaita noin vuoteen 1760*. *Jyväskylä studies in humanities* 258. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Vuorimies, Heikki 2021: Korpraali Jonas Kloberg — syntyperä ja sotilasura. *Genos* 92 (2): 94–101.
- Ylikangas, Heikki & Ari Siiriäinen 1973: *Lohjalaisten historia* 1. Lohja: Lohjan kotiseutututkimuksen ystävät.

Kuvalähteet

- Hedberg Carol 1983: Juhana-herttuan vaakunakirje 7.9.1557. Caius Kajanti (päätoimittaja). *Suomen lippu kautta aikojen*: 98–99. Helsinki: Siniairut.
- Hagberg, Magnus (toim.) 2008: *1809: Ero ja uusi alku: 200 vuotta Suomen sodasta*. Näyttelyluettelo. Tukholma/Helsinki: Livrustkammaren/Kansallismuseo.
- Jakob Gillbergin univormupiirustukset, SE/KrA, Uniformsritningar 1630–1927, Jakob Gillbergs svenska och finska uniformer vol. 29, Tavastehus regemente, trumslagare 1765.
- Kajanti, Caius (päätoimittaja) 1983: *Suomen lippu kautta aikojen*. Helsinki: Siniairut.
- Åberg, Alf & Göte Göransson 1989: *Karoliner*. Höganäs: Bra Böcker/Förlag AB Wiken.